

Lite om somaliskan
Lösningförslag

Morgan Nilsson

24 oktober 2023

Kapitel 1

Somaliskans utbredning

1. a) nära släkt med somaliskan är oromo; b) avlägset släkt med somaliskan är arabiska, hausa, amhariska; c) inte alls släkt med somaliskan är swahili, yoruba, igbo, fula, malagassiska.
2. Man räknar med att det finns cirka 7000 språk i världen idag.
3. Somaliskan är ett stort språk eftersom det bara finns 70 språk som är större medan det finns nästan 7000 språk som är mindre.
4. Somaliska talas av ca 26 miljoner.
5. I Somalia med Puntland och Somaliland talas somaliska av 13,5 till 15,5 miljoner, lite beroende på om man anser att maay är ett språk eller en dialekt (och hur många som i så fall talar maay).
6. I Djibouti talas somaliska av drygt 500.000.
7. I Etiopien talas somaliska av 6,5 till 7 miljoner.
8. I Kenya talas somaliska av 2,5 till 3 miljoner.
9. I resten av världen talas somaliska av kanske 1,5 till 2 miljoner. Hur många det verkligen rör sig om är väldigt svårt att beräkna.
10. Bara ungefär 70 språk har fler talare än somaliskan.
11. Svenska talas av cirka 10 miljoner.
12. Omkring 100 språk har fler talare än svenskan.
13. Svenskan hör till den indoeuropeiska språkfamiljen.

14. De två största indoeuropeiska språken är engelskan och spanskan.
15. Svenskan hör till den germanska gruppen av de indoeuropeiska språken.
16. De två största språken i den germanska gruppen är engelskan och tyskan.
17. Somaliskan hör till den afroasiatiska språkfamiljen.
18. De fem största språken i den afroasiatiska språkfamiljen är arabiska, hausa, oromo, amhariska och somaliska.
19. Somaliskan hör till den kusjitiska gruppen inom den afroasiatiska språkfamiljen.
20. De tre största språken i den kusjitiska gruppen är oromo, somaliska och sidamo.
21. Bland de afro-asiatiska språken finns även semitiska språk, chad-språk, berber-språk, omotiska språk och utdöda egyptiska språk.
22. Det största semitiska språket är arabiskan och det största chad-språket är hausa. Bland berber-språk och omotiska språk finns inga riktigt stora kända språk, men shilha (eller på arabiska tashelhit) med 4 milj. talare i Marocko är sannolikt det största berberspråket medan wolaytta med c:a 2 milj. talare i Etiopien sannolikt är det största omotiska språket. De egyptiska språken är utdöda, men koptiskan används fortfarande delvis inom den ortodoxa kyrkan.
23. De semitiska språken utgör den största gruppen.
24. De fyra största semitiska språken är arabiska, amhariska, hebreiska och tigrinska.
25. De fem största språken i Afrika är arabiska, swahili, hausa, oromo, yoruba.
26. a) engelskan är ett indoeuropeiskt språk i den germanska gruppen. b) italienskan är ett indoeuropeiskt språk i den romanskagruppen. c) arabiskan är ett afroasiatiskt språk i den semitiska gruppen. d) amhariskan är ett afroasiatiskt språk i den semitiska gruppen. e) swahili är ett niger-kongo-språk i bantu-gruppen. f) kurdiska är ett indoeuropeiskt språk (i den iranska gruppen). g) oromo är ett afroasiatiskt språk i den kusjitiska gruppen. h) finska är ett uraliskt-altaiskt språk (i den finsk-ugriska gruppen). i) persiska är ett indoeuropeiskt språk

- (i den iranska gruppen). j) afar är ett afro-asiatiskt språk i den kusjitiska gruppen. k) turkiska är ett uraliskt-altaiskt språk (i den turkiska gruppen). l) hindi är ett indoeuropeiskt språk (i den indiska gruppen).
27. En av somaliskans allra närmaste släktingar är förstas maay, om man väljer att räkna det som ett självständigt språk. Andra mycket nära släktingar är t.ex. rendille och oromo.
 28. Oromo är något större än somaliskan, kanske omkring 30 milj. Rendille däremot är ett litet språk med under 100.000 talare. Maay beräknas ha omkring 2 milj. talare.
 29. De två semitiska språken arabiska (över 300 milj.) och amhariska (över 25 milj.) har fler talare än somaliskan.
 30. De kusjitiska och de semitiska språken ingår tillsammans i den afroasiatiska språkfamiljen.
 31. Svenskan och engelskan ingår båda i den germanska gruppen av de indoeuropeiska språken.
 32. Italienskan, franskan, spanskan och portugisiskan ingår alla i den romanska gruppen inom de indoeuropeiska språken.
 33. Swahili är inte på något sätt släkt med somaliskan. I stället hör swahili till gruppen bantu-språk inom niger-kongo-familjen.
 34. I Afrika dominerar de afroasiatiska språken och niger-kongo-språken. Dessa båda familjer är ungefär lika stora med nästan en halv miljard talare vardera.
 35. Dessutom finns i Afrika språk som hör till den nilo-sahariska familjen och till khoi-san-språken. Dessa båda familjer finns bara i Afrika. Slutligen finns det i Afrika språk som hör till den austronesiska familjen och den indoeuropeiska familjen. Av de austronesiska språken finns bara malagassiskan på Madagaskar. Detta språk är nästan lika stort som somaliskan. Av de indoeuropeiska språken finns afrikaans bara i Afrika (Sydafrika), men många andra indoeuropeiska språk används på flera olika håll, t.ex. engelska, franska, portugisiska...

Kapitel 2

Somaliskans äldre historia

- 1.
2. Under andra halvan av 1800-talet. De äldsta bevarade texterna är från slutet av 1800-talet.
3. Arabisk skrift.
4. Latinsk skrift.
5. London 1897. Somalisk-engelsk. Evangelist de Larajasse.
6. 1880 i Bombay. På engelska. Fred. M. Hunter.
7. Ett lingua franca är ett språk som används av människor som med olika modersmål som ett hjälpspråk för att kunna kommunicera om de inte kan använda något av de båda modersmålen. I Afrika är det ofta engelska, arabiska, franska eller portugisiska.
8. Osmania skapades i början av 1920-talet av Osman Yusuf Kenadid.
9. I mitten av 1940-talet använde man osmania och ville göra somaliskan till officiellt språk med denna skrift.
10. Omkring 1950 ville man i stället göra arabiskan till officiellt språk.
11. 1951.

Kapitel 3

Somaliskans standardisering

1. Somaliskan användes för första gången i skrift i officiell kommunikation med allmänheten den 2 mars 1957 i *Corriere della Somalia / Wargeyska Somaliyed*.
2. Den första statliga språkkommissionen tillsattes den 8 december 1960.
3. Den bestod av 9 personer som på olika sätt var engagerade i debatten skring skriftspråket.
4. Kommissionens uppdrag var att rekommendera den mest lämpade skriften för somaliskan sett ur ett rent tekniskt perspektiv.
5. Kommissionen kom fram till att man av tekniska och ekonomiska skäl måste rekommendera latinsk skrift. Det rekommenderade alfabetet liknade mycket Shires förslag.
6. Den andra kommissionen tillsattes 1966.
7. Den bestod av tre utländska professorer.
8. Den andra kommissionen kom fram till samma slutsats som den första kommissionen.
9. Den tredje kommissionen tillsattes 1971.
10. Den bestod av 11 personer.
11. Kommissionen hade i uppdrag att skriva och översätta läroböcker för skolorna samt att skriva en grammatik och en ordbok.
12. Den 21 oktober 1972 tillkännagav Siyad Barre att regeringen hade beslutat att införa somaliskan som officiellt språk.

13. Själva införandet av somaliskan som officiellt språk skedde drygt 2 månader senare, den 1 januari 1973.
14. Man hade redan under andra halvan av 1960-talet börjat använda somaliska i den form som blev officiell, bl.a. i *Iftiinka Aqoonta* (1966), *Abwan urursan af Soomaali iyo Rusha* (1969) och *Aasaaska narwaha af Soomaaliga* (1971).
15. Shire Jama Ahmed är sannolikt den enskilda person som spelat störst roll för dagens somaliska ortografi. Han var en av de ivrigaste försvararna av det latinska alfabetet. 1960 lämnade han in sitt förslag till den vetenskapliga kommissionen som skulle välja ut ett somaliskt alfabet. Han satt också själv med i kommissionen som till sist rekommenderade hans alfabet med ett par små modifikationer. Trots att alfabetet inte antogs officiellt av myndigheterna använde han det under 1960-talet, bl.a. för att publicera en tidskrift om språket och litteraturen, vilket medförde att hans alfabet successivt ökade i popularitet. Slutligen utropade myndigheterna somaliskan till officiellt språk, skriven med Shires alfabet.
16. De starka argument som fanns till fördel för den latinska skriften var bl.a. att
 - alla skrivmaskiner och tryckerier i Somalia hade latinsk utrustning för att skriva engelska och italienska. Motsvarande utrustning för annan skrift skulle bli mycket dyr att anskaffa.
 - den latinska skriften enklare än den arabiska kunde anpassas till de somaliska vokalljuden. Somaliernas läs- och skrivfärdighet var över lag högre för den latinska skriften än för den arabiska skriften. De inhemska förslagen till egen somalisk skrift liknade också mera den latinska skriften än den arabiska.
 - det för dem som inte kan läsa och skriva rent generellt går snabbare och lättare att lära sig den latinska skriften än den arabiska. Bokstäverna i sig liksom skillnaderna mellan bokstäverna är större och tydligare i den latinska skriften än i den arabiska, där många bokstäver endast skiljs åt genom antalet prickar eller andra små detaljer.
17. Den första somaliska ordboken med dagens stavning var *Abwan urursan af Soomaali iyo Rusha, Rush iyo af Soomaaliya* (D. I. Stepanjenko iyo Mohamed Haji Osman, Moskva 1969).
18. Den första somaliska ordboken med förklaringar på somaliska var *Qaamuuska Af-Soomaaliga*. (red.: Yaasiin Cismaan Keenadiid, Mogadishu 1976).

19. De två tidigaste grammatikböcker som beskriver det nyetablerade somaliska standardspråket är *Aasaaska naxwaha af Soomaaliga* (Guddiga afka Soomaalida, Mogadishu 1971 & 1973) och *Naxwaha Af Soomaaliga* (Shire Jama Ahmed, Mogadishu 1973 & 1976).
20. Med "standardspråk" menas en form av ett språk som **upplevs** som stabil, neutral, prestigefylld och gemensam för alla som har språket som modersmål. Denna form av språket används av myndigheter, skolor och massmedia. Den finns dokumenterad i ordböcker och grammatikböcker.
För vissa språk finns det ett politiskt beslut som reglerar vad som är korrekt standardspråk. Då pekar man ofta ut en specifik ordbok och en grammatikbok. För många språk finns det också en viss myndighet eller institution med "ansvar" för att vårda standardspråket.
21. Den somaliska bokstav som etablerades allra sist är "x".
22. Den allra första tryckta publikationen med samma ortografi som den som används idag var med största sannolikhet *Iftiinka Aqoonta* (Shire Jama Ahmed, 1966).
23. De tre enspråkiga somaliska ordböcker som har kommit ut på 2000-talet och använder standardortografin är *Qaamuuska af Soomaaliga, Koobaha Af Soomaaliga* (Nayroobi 2008), *Qaamuuska af-Soomaaliga* (Roma 2012) och *Qaamuus Afsoomaali* (Jabbuuti 2013).
24. Den enspråkig ordbok som kom ut på 2000-talet, men använder en modifierad ortografi som skiljer sig från den vedertagna standarden är *Qaamuus Ereykoobe* (Jabbuuti 2004).
25. Den i dag viktigaste, största och mest vetenskapliga enspråkiga somaliska grammatiken är *Barashada naxwaha af Soomaaliga* (Cabdalla C. Mansuur & Annarita Puglielli, Roma 1999).

Kapitel 4

Somaliskans variation

1. Traditionell dialekt avser en form av ett språk som skiljer sig tydligt från standardspråket och som används på en geografiskt begränsad yta. Många dialekter kan vara svåra att förstå för personer från andra delar av språkområdet.
2. Regiolekt avser en form av ett språk som inte avviker lika mycket från standardspråket som dialekterna brukar göra. En regiolekt används av många talare över ett större område än en traditionell dialekt. En regiolekt är lättare att förstå för talare från andra delar av språkområdet.
3. Majoriteten av de somaliska dialekterna skiljer sig ganska lite från varandra. De brukar kallas *maxaatiri*. På europeiska språk brukar man tala om *Northern Somali* eller *nordsomaliska*. *Banaadir*-dialekterna brukar inkluderas i *maxaatiri*, men inte i *nordsomaliska*.
4. De somaliska dialekter som avviker mest från standardspråket talas inom området från Mogadishu till Kismaayo, dvs. omkring om mellan de två stora floderna. Även *banaadir* som talas i ett område från Mogadishu och ca 200 km norrut skiljer sig lite mera från standardspråket än de övriga formerna av *maxaatiri*.
5. Somaliskan brukar främst delas in i *maxaatiri*, *maay* och *digil*.
Maxaatiri delas in i *nordsomaliska* och *banaadir*.
Nordsomaliskan delas in i nordvästliga dialekter, öst-västliga dialekter och sydliga dialekter.
6. Traditionellt sett uttalas ”*yidhi*” i de nordvästliga dialekterna, främst i Somaliland, Djibouti och den ordligaste delen av den etiopiska Soma-

liregionen, medan "yiri" uttalas i övriga delar av det somaliska språkområdet.

I dagens samhälle verkar dock inte denna gräns vara lika skarp som förr. I modern tid har folk flyttat på andra sätt än tidigare och vissa grupper har tagit med sig sitt uttal till nya platser och bevarat det även om det skiljer sig från det traditionella uttalet på den plats där man bor.

7. Är detta en skillnad mellan olika dialekter eller regiolekter?

Skillnaden i uttal mellan /dh/ och /r/ är snarare regional än dialektal, eftersom båda uttalen har fått samma status i standardspråket och båda stavningarna också anses korrekta.

8. Original och översättning (kommer att kompletteras).

Tema 5. Ortografi

1. Vad menas med ortografi?

Principer och regler för stavning och användning av skiljetecken.

2. När och hur fick somaliskan sin nuvarande ortografi?

Grunden till dagens somaliska standardortografi lades under 1960- och början av 1970-talet genom ett systematiskt arbete med tidskriften Iftiinka Aqoonta, den somalisk-ryska ordboken, skolböcker för undervisning på somaliska, den första enspråkiga ordboken 1976 och de första grammatikböckerna 1971 och 1973.

3. Vilken person är den viktigaste upphovsmannen till dagens somaliska ortografi?

I tidskriften Iftiinka Aqoonta, som gavs ut av Shire Jama Ahmed, lades grunden till den ortografi som sedan i det närmaste oförändrad kom att användas av språkkommissionen i början av 1970-talet.

4. Var kan man hitta regler för den somaliska ortografin?

Det är svårt att hitta samlade regler. Reglerna finns utspridda i skolböckerna och de enspråkiga ordböckerna och grammatikböckerna.

5. Hitta de viktigaste felstavningarna i följande textexempel. Försök ge en regel som förklarar varför det är bättre att stava på ett annat sätt.

5.1

Layli 12. Farbarasho. Tus fasalka sida loo qoro y. dheh "Barta uu ka bilaabmo. Hoos. Kor. Hoos. Xoodan.

dheh -> Dheh

Stor bokstav i början av mening.

5.2

Waa xayawaan duur- jooga
oo xoog weyn.

duur- jooga -> duur-joog ah

Inget mellanslag efter bindestreck.

Detta är en liten relativ bisats med verbet **ah** som binder samman två substantiv: **xayawaan duur-joog ah**.

5.3

Layli 18. U sheeg carruurta in ay u fiirsadaan sawirrada. Ka weydii weydiimo. Tusaale "Sakaaradu ma ka weyn tahay maroodiga?" Dhageyso si aad u hubisid in ay si fiicanisbar-bar dhig u samayn karaan.

si fiicanisbar-bar dhig -> si fiican isbarbardhig

Ordet **isbarbardhig** är ett sammansatt substantiv och det bör lämpligen skrivas som ett ord. Det ska i alla fall inte skrivas ihop med det föregående adjektivet **fiican**.

5.4

1. Xaguu u labisanayaa cali?
2. Maxay xaawo huwanaysaa?
3. Muxuu cali xidhanayaa?

xaguu -> xagguu

Ordet **xag** + bestämd artikel **-ga** + pronomenet **uu** måste innehålla två "g" vilket också hörs på det kraftiga uttalet av "g".

labisanayaa -> labbisanayaa

Ordet **labbis** bör ha två "b" eftersom detta ljud uttalas kraftigt.

cali, xaawo -> Cali, Xaawo

Namn skall skrivas med stor bokstav.

5.5

dumar. Dharka ragga waxaa ka mida shaadh, surwaal, garan, koodh iyo macawis.

ka mida -> ka mid ah

Verbformen **ah** ska skrivas som ett separat ord och inte dras samman med föregående ord.

5.6

2. Cali wuxu wadhayaa _____ iyo _____ .

wuxu -> wuxuu

Pronomenet **uu** bör skrivas med dubbel vokal, även då det skrivs ihop med fokuspartikeln **waxa**.

5.7

Cali Sabtida wuxuu ciyaaraa
kubadda cagta. Xaawana waxay ku ciyaartaa xadhig.

kubadda -> kubbadda

Ordet **kubbad** bör skrivas med två "b" vilket hörs på det kraftiga uttalet av ljudet.

5.8

2. Maxay xaawo iyo cali qabtaan maalinta sabtida ah?

xaawo, cali, sabtida -> Xaawo, Cali, Sabtida

Namn ska skrivas med stor bokstav. På somaliska och engelska brukar veckodagarnas namn räknas som namn, till skillnad från svenskan där veckodagarna skrivs med liten bokstav.

5.9

Markay yimaadeen ragii ay ka cabsi qabtay inay ninkeeda

ragii -> raggii

Ordet **rag** innehåller ett "g" och den bestämda artikeln innehåller ett annat "g". Dessutom hörs det i uttalet att detta "gg" uttalas kraftigt.

5.10

Carruurta yar yar laga filimaayo in ay lacag soo xoojiyaan balse waxa ay xaq u leeyihiin in ay waxbarasho helaan sida ay u dhan yihiin.

yar yar -> yaryar

Detta är en böjningsform av adjektivet **yar**. Det är ett ord, inte två, därför bör det skrivas ihop. Jämför t.ex. med **dheer, dhaadheer**.

5.11

Fiiri oo akhri xarfaha yar-yar iyo kuwa waa weyn.

yar-yar -> yaryar

waa weyn -> waaweyn

Detta är böjningsformer av adjektiv. Det är frågan om ett ord, inte två ord. Bindestreck är inte heller lämpligt eftersom det inte är något sammansatt ord, utan just en böjningsform.

5.12

biyahana ka gaadhaan. Xilli roobaadka toggu waa uu soo rogmadaa biyo badana waa laga helaa. Marka Hargeysa biyuhu ka yaraadaana

badana -> badanna

Här handlar det om adjektivet "badan" som följs av konjunktionen "na". De båda orden ska skrivas ihop, men man bör samtidigt behålla två "n".

Det skulle också kunna vara till hjälp för läsningen att sätta ett kommatecken efter **rogmadaa, biyoo badanna waa...**

5.13

Waxaa ku nool dad badan. Waxa ay leedahay dugsiyo Qur'aan, masjid iy dukaamo waan jeclahay tuuladayda.

iy -> iyo

Sannolikt ett rent slarvfel.

dukaamo -> dukaammo

Maskulina substantiv får i plural dubbelt "bb, dd, ll, mm, nn, rr".

dukaamo waan -> dukaammo. Waan

Detta är två meningar eftersom det finns en satspartikel i varje mening: Waxa och waa(n). Därför ska den första meningen sluta med punkt och den andra meningen börja med stor bokstav.

5.14

1. Maxaan aan bisadu guryaha ugu haysanaa?
2. Maxaa aad siisaa bisadiinna?

Maxaan aan -> **Maxaan** eller **Maxaa aan**

Subjektspronomenet **aan** bör dras samman med **maxaa** eller skrivas separat, inte båda delarna samtidigt.

bisadu -> **bisado**

Sannolikt ett slarvfel.

haysanaa -> **haysannaa**

Verbändelsen i 1 person plural (annaga, innaga) bör skrivas med två "n" direkt efter en vokal.

bisadiinna -> **bisad**di**inna**

Ordet slutar med ett "d". Den possessiva ändelsen innehåller ett "t".

Ordformen kommer ju av bisad + tiinna -> bisad-diinna.

5.15

Dhirta waxa aynnu ka helaa cuntada sida hadhuudhka, bariiska, arabikhi iwm.

aynnu -> aynu

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet förekom stavningen **aynnu** en del, men försvann sedan nästan helt. Under lång tid har man konsekvent skrivit detta pronomen med ett "n". Rent generellt brukar man inte skriva dubbel konsonant efter "y". Men i skolböcker från Hargeysa (2001 och 2010) verkar man medvetet ha börjat använda "aynnu" på nytt, även om man inte använder det konsekvent, utan skriver ibland **aynu** och ibland **aynnu**.

helaa -> helnaa

Denna form kan uttalas **hellaa** med ett kraftigt "ll", vilket man även skulle

kunna skriva. Tydligast och enklast är det dock att alltid använda ändelsen **-naa** i 1 person plural.

5.16

Guryaha ayaa aynnu ku
dhisanaa qaar ka mid ah.

dhisanaa -> dhisannaa

Verbändelsen **-naa** i 1 person plural (vi) bör skrivas med två "n" om ändelsen kommer efter en vokal.

5.17

**10. Si taxaddir leh ugu fiirso sawirkan.
wax ka qor yaxaaska.**

wax -> Wax

Detta är ju början av en mening.

5.18

Maalin kasta waxa u dug̃sigã ku tag̃aa lug̃.

u -> uu

Detta är ju subjektspronomenet **uu** *han*, inte prepositionen **u** *till*.

Farbarasho

6.1 Waxaan far qurxoon ku qorayaa weer taan shan jeer

weertaan är ett ord. Det demonstrativa **-tan/-taan** är en ändelse som skrivs ihop med ett föregående substantiv. Efter meningen behövs en **punkt**.

6.2 Faadumo waxa ay markii ugu horreysay soo aragtay, geri, aar, gool, yeey nool oo ku jira xero silig ah, waxaa kale oo ay soo aragtay daanyeero ku boodboodaaya geedaha beerta korkooda.

Efter verbet **aragtay** behövs inget kommatecken, man sätter inte kommatecken mellan verbet och dess objekt.

Efter **ah** borde det vara punkt, inte kommatecken, eftersom **Waxaa kale** (stor bokstav!) inleder en ny mening.

Det progressiva suffixet **-ay-** skrivs normalt med kort vokal, även om det i vissa områden uttalas som långt, dvs. **boodboodaya**.

6.3 Shimibiruhu waa xayawaan inta badan duula. Inta badana waxa ay ku noolyihiin dhirta dushooda.

Slarvfel: ett **-i-** för mycket i **Shimibiruhu**.

badan + **-na** > badanna

6.4 Shimibiruhu waxa ay leeyihiin baalal iyo midabo qurux badan oo Alle (SWT) siiyey.

maskulina substantiv fördubblar konsonanterna b, d, r, l, m, n i slutet av ordet i plural före **-o**, dvs. **midabbo**.

6.5 Intooda badan waxa ay dhistaan hooy looyaqaan "Buul"

loo yaqaan är två ord. Pronomen + preposition (la + u > loo) skrivs aldrig ihop med efterföljande verb (yaqaan).

Inget mellanslag mellan citattecken och ordet som de markerar. Inte stor bokstav till et vanligt substantiv. Meningen behöver avslutas med punkt, dvs. **"buul"**.

Waxaa ay ka mid yihiin xawaannada
lafdhabarleyda ah.

6.6

slarvfel: xayawaannada

Gorayadu waa shimbir wayn!

Maduusho sida haada kale.

6.7 Qoor-dheer ayey leedahay.

Ma duusho är två ord. Negationen **ma** får inte skrivas ihop med verbet.

Ordet **haad** + bestämd artikel **-da** blir **haadda**.

Qoor dheer behöver inget bindestreck. Det är ju ett substantiv och ett adjektiv.

Cali: subax wanaagsan - walaal.

6.8 Saciid: subax wanaagsan - walaal.

Subax med stor bokstav efter kolon i början av den direkta anföringen. Kommatecken mellan hälsningarna och tilltalsordet, inte ett streck: **Subax wanaagsan, walaal.**

Waxqabadka 1aad

6.9 Erayadaan hoos ku qoran meelaha ka banaan geli
xarafka (b) dabadeedna akhri:

Waxqabadka

bannaan

Det hade blivit lite tydligare med kommatecken före den andra satsen, dvs. ...**(b)**, **dabadeedna**... Enklast kan man ta för vana att i de allra flesta fall sätta ett kommatecken när man använder konjunktionen **-na**.

Waxqabadka 2aad

6.10 Erayadan soo socda weero kooban ka same:

Imperativ med lång vokal: **samee**.

Farbarasho

6.11 Waxa aan farqurxoon ku qorayaa weertaan shan jeer:

far qurxoon är två ord, ett substantiv och ett adjektiv.

Waxqabadka 1aad

Waxa aan uga jawaabayaa weydiimahaan afka:

1. Cali muxaa uu ahaa?

6.12

Det fokuserade frågeordet ska ha formen **maxaa** när det inte är sammandraget med uu, men maxaa + uu > **muxuu**.

Markii aan daalno oo aan kuleyl dareeno waxa aan

6.13 harsanaa hooska dhirta.

Dubbelt -nn- i verb i första person plural (innaga/annaga) om ändelsen följer direkt efter en vokal, dvs. **dareenno**, **harsannaa**. I just det här fallet är det dessutom så att det finns ett -m- i verbets stam **dareemaa**, och detta -m- övergår till -n- före ändelsens -n-, dvs. dareem-no > **dareenno**.

Waxqabadka 4aad

Farbarasho

6.14 Waxa aan farquroon ku qorayaa weertaan shan jeer

far qurxoon är två ord. Det saknas **punkt** efter mening.

Waxa aan dhageysanayaa sheekadaan, kana
6.15 jawabayaa su'aalaha kadambeeya.

Prepositioner får inte skrivas ihop med verb, dvs. **ka dambeeya**.

Waxaa la sheegay in uu eey helay laf, waxa uuna u
soo qaatay gurigiisa asag oo afka ku sita, si uu nabad
6.16 ugu ruugo. Gurigiisa waxa uu ku yaalay qoyska uu

Antingen sammanskrivet **asagoo** eller särskrivet **asaga oo**. Verbet yaallay brukar vanligtvis ha dubbelt **-il-**.

Ka dib markii uu ka gudbayey tugga ayaa aygii hoos
eegay waxa uu arkay harkiisii oo aay soo celiyeen biyo
6.17 ka hooseeya. Hase ahaatee waxa uu u maleynayey eey

Troligen **togga**. Mycket ovanligt att skriva ay = hund, hellre **eygii**
Pronomenet **ay** skrivs inte med lång vokal.

5. Haddi aad weynaatid oo Allaah (sw) wax ku siiyo
6.18 maxaa aad ku samay laheed hantidaada?

Infinitiv slutar med **-n**, dvs. samayn. Verbet **lahaa** böjs **lahayd (laheyd)**, samma som ahayd (aheyd).

Waxqabadka 3aad

Waxa aan buuggayga ku guurinayaa erayaddan
6.19 iyo lidkooda:

Ordet består av erado + tan > **erayadan**, bara ett d (från tan) eftersom själva substantivet i plural inte slutar med -d.

Tusaalayaal:

- Labo dibi ayaa is eryoodey.
 - Ninkii iyo libaaxi wey is arkeen.
- Cali iyo Jaamac maxaa ay _____ yiraahdeen?
 - Ma _____ aragteen walaalka Xassan?
- 6.20

Ninkii iyo libaaxii med lång vokal **-ii** efter båda orden eftersom båda orden står i samma bestämda form. **Xasan** med ett **-s-** eftersom den

konsonanten inte hör till de sju (b, d, g, l, m, n, r) som man kan dubbelteckna.

Geedi: Aniga ayaa ku wada barayo

Ciise: Waa yahay ee inakeen. Halkaan waa beerta nabadda. Waxaa wada jooga ardaydii dugsigga iyo qaar ka mid ah Macallimiinta.

6.21

Geeddi

Punkt efter mening.

ina keen är två ord, ett pronomen (ina) och ett verb (keen). Man skriver aldrig ihop pronomen och verb.

Det finns ingen anledning att använda stor bokstav i **macallimiinta**.

Geedi: Ciise aan ku baro qaar ka mid ah ardayda fasalkeenna. Muuse iyo Caasho, Isaga iyo Iyada waxa ay ka mid yihiin ardayda fasalka 2aad.

6.22

Geeddi

Helst kommatecken efter tilltalsordet, dvs. **Ciise, aan ku...**

Det finns ingen anledning att ha stor bokstav i **isaga iyo iyada**, dessutom borde väl subjekt anges med formen **iyadu**.

Övning 5.2

Uppgift 1.

Vilken stavning är vanligast?

Vilken eller vilka bör man betraktas som standardspråkliga?

Varför?

	ey	eey	<i>hund</i>
Korp:	1036	455	
Habit:	4338	3345	
Korp skola:	30	36	

Båda stavningarna **ey** och **eey** är nästan lika vanliga i betydelsen *hund*.
Båda förekommer i flera ordböcker.

Stavningen **ay** bör inte användas för *hund*, utan bara för *hon*. Praktiskt taget alla ordböcker är överens om detta.

	halkan	halkaan
Korp:	5157 (96%)	195
Habit:	29348 (81%)	6730
Korp skola:	135 (96%)	6

Grammatikböckerna anger som regel att båda ändelserna, **-an** och **-aan**, är korrekta alternativa former, men rent statistiskt är **-an** den vanligast och därmed den som flest människor rimligen upplever som neutral.

	kubada	kubbada	kubadda	kubbadda
K:	437	104	2296	388 (12%)
H:	8097	1727	13089	659 (4%)
Ks:	10	31	16	228 (80%)

Somaliskans grammatikregler säger att **b, d, g, l, m, n, r** ska dubbeltecknas när uttalet är kraftigt. Detta är alla handböcker överens om. Alltså är formen kubbadda den enda korrekta, trots att den inte är den vanligaste formen i korpusarna. Om man däremot bara undersöker skolböckerna i Korp är det faktiskt den vanligaste formen!

	boqorada	boqorro+da boqorrada	boqorad+da boqoradda
K:	142	157	59
H:	618	185	204
Ks:	16	9	3

Här är det viktigt att stavningen återspglar ordets struktur och betydelse för att man ska veta vilken av betydelserna *kungarna* eller *drottningen* som avses. Tyvärr verkar inte ens skolböckerna klara av att hålla ordning på de här formerna...

	weydiin	weyddiin
K:	645 (96%)	26
H:	1824 (97%)	51
Ks:	52 (95%)	3

Praktiskt taget alla ordböcker skriver med -dd-, bara Alejnikov skriver med -d-. I praktiken används dock nästan bara formen med -d-. Så är det även i skolböckerna.

	dambe	danbe
K:	7680 (84%)	1516 (16%)

H:	22861 (66%)	11679 (34%)
Ks:	308 (93%)	24 (7%)

Här är stavningen med -mb- vanligast i samtliga korpusar, särskilt i skolböckerna. I ordböckerna är däremot fördelningen mera jämn mellan de båda formerna.

Puglielli & Mansuur 2012, Alejnikov 2012: dambe
Keenadiid 1976, Warsame 2008: danbe

Man kan anta en förändring över tid. Förr var det vanligare med -nb-. Idag blir det allt vanligare med -mb-. Att skriva -mb- motsvarar uttalet. Att skriva -nb- är antagligen en påverkan från arabiskan där man skriver -nb-, inte -mb-.

Sammanfattningsvis bör nog båda formerna ses som standardspråkliga, men dambe bör ses som den moderna stavningen och danbe som betydligt mera konservativ, kan till och med något ålderdomlig.

	sabti	Sabti
K:	74 (34%)	148 (66%)
H:	377 (24%)	1168 (76%)
Ks:	9 (11%)	75 (89%)

Puglielli & Mansuur 2012: sabti
nästan alla andra ordbäcker: Sabti

Praktiskt taget alla handböcker är överens om att veckodagar och månader skrivs med stor bokstav. Detta är något som ofta påpekas och övas i skolböckerna.

	madax weyne	madaxweyne
K:	38	15811

H:	104	18965
Ks:	0	11

Ordböckerna anger bara den sammanskrivna formen.

Den sammanskrivna formen dominerar starkt i alla källor.

Sammanskrivning förespråkas allmänt i handböckerna. Den kan därmed ses som den enda korrekta formen.

	libaax badeed	libaaxbadeed	libaax-badeed
K:	10	2	
H:	8	2	
Ks:	6	0	

Antalet träffar i korpusarna är väldigt litet. Variationen är stor och särskrivning verkar äverväga. Även skrivning med bindestreck förekommer, men är svår att söka på i korpusarna. Inga klara regler finns i handböckerna, även om sammanskrivning förespråkas allmänt.

Alla tre stavningarna måste accepteras som standardspråkliga. Samtidigt är det viktigt för den som skriver att vara konsekvent och välja ett sätt att skriva denna typ av ord.

	la iska	layska
K:	978 (69%)	430 (31%)
H:	3564 (76%)	1108 (24%)
Ks:	41 (77%)	12 (23%)

Handböckerna anger formen **layska**, men i praktiken är särskrivning vanligare. Särskrivning gör att de båda delarnas stavning inte förändras, vilket sannolikt underlättar läsningen. Då den tidigare rekommenderade formen **layska** är ovanligare än särskrivning, även i skolböckerna, bör båda skrivsätten anses standardspråkliga. Antagligen kan **la iska**

betraktas som en moderna stavning och **layska** som mera konservativ (jfr. dambe/danbe).

	in uu	inuu
K:	13059 (24%)	40863 (76%)
H:	78373 (33%)	157518 (67%)
Ks:	1298 (73%)	757 (27%)

Här är fördelningen ganska jämn. Skolböckerna har övervägande särskrivning, medan andra texter har övervägande sammanskrivning. Båda skrivsätten måste anses likvärdiga. Även i t.ex. svenskan finns många sådana fall, bl.a. **idag / i dag**.

	waxa uu	waxuu	wuxuu
K:	36977 (45%)	832 (1%)	45007 (54%)
H:	112161 (49%)	7003 (3%)	109240 (48%)
Ks:	4683 (74%)	68 (1%)	1543 (25%)

Skrivsätten **waxa uu** och **wuxuu** är ungefär lika vanliga. Handböckerna medger båda. Skolböckerna använder övervägande särskrivning, vilket skulle kunna anses mera skriftspråkligt. Båda formerna bör anses standardspråkliga, men med stilistisk skillnad. Formen **waxuu** är mycke tovanlig och bör inte användas i neutralt standardspråk.

Uppgift 2.

Vilka grova avvikelser mot vedertaget språkbruk kan man hitta i de här exemplen?

nödvändiga ändringar

andra rekommenderade ändringar

1. Asal ahaan waxa aan ahay Soomaali waxaan se haystaa dhalashada Sweden.

1. Asal ahaan waxa aan ahay Soomaali waxaanse haystaa dhalashada Iswiidhan.

2. Waxaan kunoolahay magaaladaan tan iyo markii aan ka imi Soomaaliya

2. Waxaan ku noolahay magaaladan tan iyo markii aan ka imid Soomaaliya.

3. Waxa aan ku dhashay kuna soo barbaaray magaalada Muqdishu ee wadanka Soomaaliya.

3. Waxa aan ku dhashay kuna soo barbaaray magaalada Muqdisho ee waddanka Soomaaliya.

4. Waxa aan ka shaqaynayey shaqaddan aan hadda ka shaqeeyo muddo afar sano ah.

4. Waxa aan ka shaqaynayey shaqadan aan hadda ka shaqeeyo muddo afar sano ah.

5. Waxan ku dhashay Soomaaliya, gaar ahaan meel Hargaysa duleedkeeda ah una jirtay 10 km dhanka waqooyi-galbeed. Hadda waa xaafadaha Hargaysa qayb ka mida.

5. Waxaan ku dhashay Soomaaliya, gaar ahaan meel Hargeysa duleedkeeda ah una jirtay 10 km dhanka waqooyi-galbeed. Hadda waa xaafadaha Hargeysa qayb ka mid ah.

6. ... waxay rabtay in uu noqdo mid bluug ah laakiin marada bluuga aheed kuma filnayn, ...

6. ... waxay rabtay in uu noqdo mid buluug ah laakiin marada buluuga ahayd kuma filnayn, ...

7. Wadankan intaannan imman, waxaan wax ku soo bartay wadankii hooyo ee Soomaaliya.

7. Waddankan intaannan iman, waxaan wax ku soo bartay waddankii hooyo ee Soomaaliya.

8. Neefta kaarboon laba ogsaydhku waxay ka timaadaa unugyada jidhkeena, waxayna ku soo ururtaa sanbabada, ... (Saynis 5, Itoobiya 2014)

8. Neefta kaarboon laba ogsaydhku waxay ka timaaddaa unugyada jidhkeenna, waxayna ku soo ururtaa sambabada, ... (Saynis 5, Itoobiya 2014)

Från olika skolböcker:

9. Af sawaaxili ayay kula hadlayeen.]

Bör skrivas: Af Sawaaxili

10.

5. Fasalkaaga malaga helaa seddex xagal?

Bör skrivas: ma laga saddex

Frågepartikeln **ma** skrivs inte ihop med pronomenet **la** och prepositionerna.

11.

4. Jaamac waxa uu soo iibsaday 236 digaagadood waxa ka baqtiyay 64 digaag. Immisa ayaa jaamac u soo haray?

Bör skrivas: digaagadood. Waxa Jaamac

Här finns två huvudsatser. Varje sats har en satspartikel **waxa** och då bör man avsluta varje sats med punkt.

12.

2. Warshad ayaa waxaa ka shaqeeya 475 shaqaale. Haddii ay 26 ka mid ahi ay yihiin dumar. Immisa ayaa rag ah?

Bör skrivas: dumar, immisa

Detta är en mening med en villkorsbisats och en huvudsats. Man sätter inte punkt efter en bisats, men man kan sätta komma.

13.

Koox Koox u shaqeeya.

Bör skrivas: Koox koox

14.

Tufaaxu; waxa uu leeyahay dhadhan macaan, tufaaxa waxaa la inooga soo dhoofiyaa dalalka carabta iyo Africa. Tufaaxa midabkiisu waa_____.

Bör skrivas: macaan. Tufaaxa Carabta iyo Afrika

15.

Jaamac caruutiisa oo seddex ah ayaa uu si isle'eg ugu qayybiyey 18 xabbo oo nacnac ah. Mid kastaa immisa ayuu helayaa?

Bör skrivas: carruurtiisa saddex qaybiyey

Övning 5.3

Waxa aan u sheegayaa fasalka turrada qoyskeenna.

turrada

Waxa aan ku qorayaa calaamadda (✓) ama (x) weerahaan hortooda:

Cabdi Qoyskoodu waxa uu ka kooban yahay:

aan ku

Cabdi qoyskoodu

Tani waa eeddadey Safiya.

waa aabbahey walaashii.

eeddaday är vanligare i korpusarna

Waa

Turrada qoyskeenu waa siddeed qof.

qoyskeenu

Isagu Waa dhakhtar.

Isagu waa

Shaqada aabbahay waa:

b- Macallin.

t- Arday.

j- Dhakhtar.

x- Waxkale.

Wax kale

Stor bokstav är onödig i listor. Det är vanligt på engelska, men används inte på svenska.

Koox koox ayaannu uga doodaynaa:

- Kaallinta aabbaha ee qoyskeenna.
- Faa'iidada Shaqada.

Faa'iidada shaqada

Kaallinta

Walaalahey waxa ay ixtirraamaan waallidkeenna.

ixtirraamaan

waallidkeenna

Waxa ay kaalmeeyaan walaalaheena waa weyn.

walaalaheenna waaweyn

Waxa ay u naxariistaan walaaleheena yar yar.

walaalaheenna yaryar

5. Waxa aannu laba labo uga doodi doonaa qodobada soo socda:

doonnaa (verb i **vi**-form, alltid -nn- mellan vokaler)

qodobbada (maskulint substantiv i plural)

Casharka 1aad: Muhiimada guriga

Muhiimmadda

Aqal Soomaalli

Soomaali

Gidaarada gurigani waxa ay ka samaysan yihiin dhoobo iyo dhigo, udbo iyo caws.

Gidaarrada (maskulint substantiv i plural)

Waxa aannu dhiganaa fasalka 2aad, kubbaddana waannu wada ciyaarnaa.

dhigannaa (verb i **vi**-form, alltid -nn- mellan vokaler)

Koox koox ayaannu uga doodaynaa:
- Waxa aannu wada qabano aniga iyo saaxiibbaday.

qabanno (verb i **vi**-form, alltid -nn- mellan vokaler)

Casharka 3aad: Daryeelka carruurta

3aad: Daryeelka (mellanslag efter skiljetecken)

Carruurta yar yar ee qoyskeena iyo deriskeenu waxa ay inooga baahan yihiin kaalmo.

yaryar

qoyskeenna

deriskeennu

Dugsigeennu waxa uu leeyahay dhismeyaal badan.

dhismeyaal (enligt alla grammatikböcker ska pluralformen sluta på -
aayaal)

Maamuluhu waxa uu leeyahay xafiis. Qolka macalimiintu
fariistaan waxa loo yaqaan qolka macalimiinta.

xafiis. Qolka (mellanslag efter skiljetecken)

macalimiintu

macalimiinta

Waxaa jira waxyaalo badan oo aynnu dugsigeenna ku qabano.

aynu är mycket vanligare

aynu är vanligare i ordböckerna, men aynnu finns också, även i många
skolböcker

HaBiT: aynu 33.906 / aynnu 765

Casharka 3^{aad}: Ciyaaraha aynnu dugsiga ku
Ciyaarno.

3^{aad}: (att höja upp bokstäverna är antagligen påverkat av engelskans 3rd
och italienskans 3°, men i soamliskan är vanliga bokstäver mycket, mycket
vanligare)

ku ciyaarno.

Övning 5.4

1.3. Calaamadaha kuyaal jidka dugsiga loo maro

ku yaal (preposition + verb skrivs aldrig ihop)

Qor shan weedhood oo aad ku sharxayso sida aad dugsiga ku tegto.
Magacaw calaamado dhuleedka aad marto.

Magacow är mycket vanligare

tagto

sharraxayso är vanligare (Habit 28 jämfört med 8)

Subax kasta waxa ay cadceeddu ka soo baxdaa Bari
Galab kastana cadceedu waxay ka dhacdaa galbeed

baxdaa Bari, galab kastana

cadceeddu cadceed+da

galbeed.

Bari & Galbeed ELLER bari & galbeed (väderstrecken kan skrivas med stor eller liten bokstav)

Eeg sawirka. Waxa uu inna tusayaa sawirka Geedi iyo walaashii Maryan oo ku socda dugsiga. Iyagu waxa ay socdaan waddada. waxa ay ka taxadirayaan baabuurta.

ina är den etablerade stavningen i alla grammatikböcker

Geedi

waddada. Waxa

taxaddirayaan ELLER taxaddarayaan

Ordb. Nairobi 2008, Roma 2012: taxaddar, Djibouti 2004, Djibouti 2013:
taxadder

Alla nya skolböcker från Hargeysa: taxaddir

U bax dibedda. Macallimkiina ayaa idin tusi doona sida waddada looga
gudbo adiga oo nabad ah.

Macallinkiinna

Dad badan baa caawiya dugsigeenna. Dadkan qaar waa guddida
waalidiinta. Qaar waa maamulka qaarna waa macalimiinta kale. Qaar

guddida

macalimiinta

Magacow qaar ka mid ah dadka dugsigiina ka shaqeeya?

dugsigiinna

B) Guddidda Waalidiinta dugsiga

Guddida (guddi+da)

badan. Waxa ay inna baraan aqoonta.

Waxa ay ina baraan sidii aan u noqon lahayn arday fiican.

ina

Magacii macallimkiina dhiga carabiga?

macallinkiinna

Carabiga. (detta är inte någon fråga)

Xeerarku waxa ay innagu caawiyaan in aynnu nabad ku wada noolaanno. Iyo in aan ilaashano dugsigeena.

inagu (ina+ku)

aynu är vanligare

noolaanno iyo (inte punkt före denna konjunktion)

ilaashanno (-nn- mellan vokaler i vi-form av verb)

dugsigeenna

Waxbarashada waxa Ina bara macallimiinteena isla markaa inakana waxa la inooga baahanyahay in aynu dadaalno.

ina

macallimiinteenna

innagana (innaga+na)

Övning 5.5

Xanuunka AIDS-ka, waa xanuun laga qaado dhiig ku shubidda, irbadaha, mindiyaha, manqasyada I.W.M oo uu isticmaalay qof u buka cudurkaas.

Xanuunka AIDS-ku waa (inget kommatecken efter subjektet i satsen)

manqasyada, vanligare: maqasyada, även arabiska: miqaşş(un), men många ordböcker rekommenderar faktiskt manqas.

I.W.M > i.w.m. ama iwm.

Däremot är alla ordböcker och skolböcker överens om att **xanuun** är den etablerade stavningen.

Jaantuska hoose waxuu muujinayaa dhaqtar baadhaya ama dhiig ka qaadaya qof buka si uu u hubiyo caafimaadkiisa.

wuxuu / waxa uu

dhakhtar är mycket vanligare, men dhaqtar förekommer också i flera ordböcker.

Haddii saaxiibkaa oo kubbad kula ciyaaraya shil-kudhaco, kadibna uu dhiig ka soo daato, faraha halagalin dhiigga,

shil ku dhaco (substantiv + preposition + verb)

ha la gelin

Markaa, cutubkan waxuu kahadlayaa qeybaha bulshada,

Markaa cutubkan (inget kommatecken efter tidsadverbial, det är bara typiskt för engelskan)

wuxuu / waxa uu

ka hadlayaa

Marka uu saa ula qabsado ardaygu wuu baran qeybaha xilliyada iyo hawlaha kala duwan ee xilli walba la qabanayo.

saa > sidaa

Cutubka saddexaad waxaa lagu soo qaadi doonaa dhacdooyinka dabiiciga ah, khayraadka dabiiciga ah, dhirta inagu xeeran iyo xayawaannada inagu xeeran. waa cutub aad ubalaadhan oo qiimo gaar ah u leh ardayda heerkanta ah. Sobobta oo ah, waxuu wax weyn ka tusayaa degaankooda ay ku nool yihiin iyo waxyaabaha laga helo.

xeeran. Waa cutub aad u balladhan oo qiimo gaar ah u leh ardayda heerkan ah, sababta oo ah wuxuu wax weyn ka tusayaa degaankooda ay ku nool yihiin iyo waxyaabaha laga helo.

Walxahaas waxaa la isu raacinkaraa sida ay kala yihiin astaamohooda

raacin karaa

astaamahooda

*Waxaad sheegtaa ugu yaraan saddex walxood oo abla-ablaynta aad soobaratay astaamahooga ah ?

- Waxaad

soo baratay

astaamahooda

ah. (Inte frågetecken, utan punkt. Detta är ingen fråga. Inget mellanslag före ett frågetecken.)

Maadaama, xayawaanku uu faa'iido badan leeyahay waxaa waajib ah in la xanaaneeyo.

Maadaama xayawaanku (Aldrig kommatecken efter en konjunktion)

xanaaneeyo

Waa in laga daaweeyo cudurada kala duwan ee ku dhaca xoolaha.

cudurada

Tema 6. Ordförråd och semantik

Övning 6.1 (mml)

1A. synonymer

wiil - inan, kuray, igaar, gaban, barbaar

ukun - beed, ugxan (ugax) (sg.) / ugxammo, ugxaan (pl.), naalo, mayay

rooti/roodhi - furan/furin/furun,

naag - afo, bilcaan, gabadh, marwo, haweeney, xaawaley, islaan, bilis, oori, xaas

1B. antonymer

haween - rag

xeeb - dhul, berri, bad, badweyn,

fiican - xun

madow - cad, caddaan

1C. homonymer

tiri Tiri! Waxay tiri, in

baad substantiv baa+aad

afartan de här fyra fyrtio homografer iskuqormo

ayaan Ayaan ayaa+aan ayaan

1D. morfem

cimilo-goor-eed rot+rot+suffix/ändelse

gabay-aa rot+ändelse

dhall-in-yar-o (rot+ändelse)+rot+ändelse

dhakhtar-nimo rot+ändelse

1E. ordbildning

rot+ändelse

boqor-ad magac

boqor-tooyo magac

boqor-nimomagac

boqor-tinnimo magac

boqor-le magac

boqor-eed sifo

boqor-aad sifo

boqr-an sifo

boqor-ayaa fal

boqr-ayaa fal

boqr-adaa fal

Boqor-re magac gaar

rot+rot

ina-boqor

wakiil-boqor

dhaxal-boqor

rot+rot+ändelse

boqor-tiir-she

Övning 6.2

1. *Läran om ordförrådet* kallas LEXIKOLOGI.

2. *Läran om ordböcker* kallas LEXIKOGRAFI.

3. *Läran om ords betydelse* kallas SEMANTIK.

4. *Läran om ords ursprung* kallas ETYMOLOGI.

5. a. Synonymer är **aqal + guri, bisad + mukulaal, fiican + suubban, wanaagsan, gabadh + inan, inan + wiil, kalluun + mallay.**

b. Antonymer är **bad – berri, fudud – culus, gabadh –wiil, hooyo – gabadh, hooyo – inan, weyn – yar.**

c. Homografer är **aad du + aad mycket, beer lever + beer trädgård, inan pojke + inan flicka.**

d. Homonymer är **ma frågeord + ma inte**

e. Hyperonym är **carruur** och hyponymer är **gabadh, inan, wiil.**
Hyperonym är **xayawaan** och hyponymer är **bisad, ey, kalluun, mallay, maroodi, mukulaal.**

aad du, aad mycket, aqal, bad, beer lever, beer trädgård, berri, bisad, carruur, culus, ey, fiican, fudud, gabadh, guri, hooyo, inan pojke, inan flicka, kalluun, ma frågeord, ma inte, mallay, maroodi, mukulaal, suubban, u, wanaagsan, weyn, wiil, xayawaan, yar.

6. Innehållsord är **aad mycket, aqal, bad, beer, beer, berri, bisad, carruur, culus, ey, fiican, fudud, gabadh, guri, hooyo, inan, inan, kalluun,**

mallay, maroodi, mukulaal, suubban, wanaagsan, weyn, wiil, xayawaan, yar.

7. Formord (funktionsord) är **aad du, ma** frågeord, **ma inte, u.**

8. Arvord är ord som inte har lånats in i språket under överskådlig tid utan har funnits i språket "från början". Lånord är ord som har lånats in i språket för så länge sedan att de inte längre upplevs som främmande, utan har en helt somalisk form och böjning. Främmande ord har ännu inte helt blivit en del av språket utan upplevs fortfarande som lite främmande och har ofta en instabil form (stavning och uttal) och varierande böjning.

9. Arvord är sannolikt **aniga, afar, bare, haa, hooyo, ma, oo, ordaa, wiil.** Lånord är rimligen **baraf, buug, faras, jiko, kursi, miis, macallin, rooti, sariir, wiig, yaambo,** eftersom de flesta inte tänker så mycket på att de inte är somaliska från början.

Främmande ord är sannolikt **ambalaans, atam, aydiyaalism, heliyam, Julay, kumbuyuutar, raadiyow, telefoon** eftersom vissa avviker från somaliska ljudprinciper, t.ex. -m sist ord, och alla varierar en del i stavning, uttal och böjning.

10. Att ordets form är arbiträr innebär att det inte finns någonting i ordets form som ger oss ledtrådar till vad ordet betyder. Ordets form är GODTYCKLIG eller "slumpmässig" i förhållande till ordets betydelse.

2. Onomatopoetiska ord utgör en liten del av orden i ett språk. Dessa har trots allt en form som knyter an till ordets betydelse. De brukar ofta härma ett ljud som är nära förknippat med det som ordet syftar på.

3. baraf - kommer från persiskan, yaambo - swahili, armaajo - italienska, gaadhi - hindi, dukaan - arabiska.

Övning 6.3 år 2020

Leta i texten efter ett par **synonymer**. Båda orden måste finnas i texten.

vacker, snygg

fiiriyey, arkay

dafay qaatay

qariyo, ishan

damcay fekeray

Leta i texten efter ett par **antonymer**. Båda orden måste finnas i texten.

lid, lidad stor, liten

hor gadaal

qoslay xanaaqay

socdaa ? yimid

dhibbato, xal

Leta i texten efter två olika **hyponymer** som har en gemensam hyperonym.
Hyperonymen behöver inte finnas i texten, bara hyponymerna

katt, hund (olika djur)

havre, vete, råg, korn (olika spannmål)

njuror, lever (olika organ)

subax, maalin (olika tider på dygnet)

moos, basbaas (olika typer av mat)

saddexaad, afraad (olika platser i en ordning)

hor, gadaal (olika positioner)

carrab, gacan (olika kroppsdelar)

socdaa, cararaa, boodaa, boodboodaa (olika sätt att förflytta sig/röra på sig)

Leta i texten efter något ord som är en **homonym / homograf** och alltså kan ha två helt olika betydelser i olika kontexter.

svenska: fil (mjölk, data, gatan, verktyg)

somaliska: beer (= lever / trädgård)

carab (slarvig homograf), bättre: carrab, Carab

dambeys (< dambe, < dambas)

aad (gå!, du, mycket)

moos (banan, dämna undan vatten)

xal (lösning, diska)

många homografer på grund av
shaqal culus (xäl = lösning), shaqal fudud (xal = diska)

duulaa

dul (yta, näsborre)

qaado (slarvig homograf), hellre: qaaddo (sked) qaado (ta!)

cunto (mat, äter) Sahra ma cunto kalluun

maro (tyg, går förbi)

Leta efter några typiska **arvord** i texten.

afar, gacan, madax, il, dhiig, bood

Hindi: rooti

daanyeer

Leta efter några typiska **lånord** i texten. Försök hitta ord från så många olika språk som möjligt.

arabiska: moos, muus (< mawz), xal, fikir, subax, caqli, duluc

italienska: boorso, iskool

engelska: iskuul

Leta efter ett par typiska **innehållsord**.

skola, hoppar, sover, liten, kärlek

guri, subax, maalin, iskool, jecel, moos, wiil, qaadan, gadaal, maalmaha

Leta efter ett par typisk **formord / funktionsord**.

att, hon, jag

jiray, kasta, uu, oo, soo, sii, ka, la+ga, isaga, waxa, ayaa, baa

ordi doonaa

ordi karaa

ordi jiray

ordi waayey

ordi kari waayey

Övning 6.3 år 2021

cilmi-macn-eed-ka = semantik

rot + rot + ändelse + ändelse

Leta i texten efter ett par **synonymer**. Båda orden måste finnas i texten.

wiil, inan, kuray, gaban

subax, aroor, waaberi

iskool/iskuul, dugsi

damcay, doonayay, rabay

Leta i texten efter ett par **antonymer**. Båda orden måste finnas i texten.

motsatser

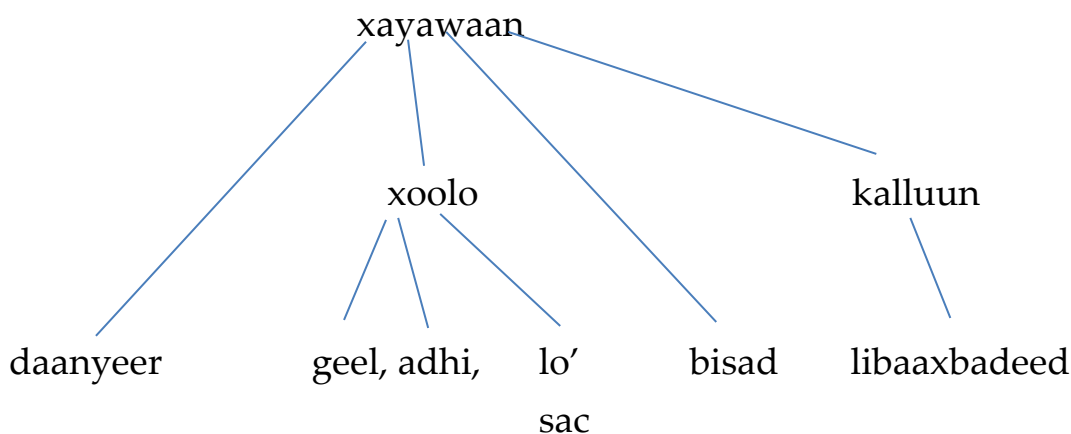
gadaal / daba - hor

subax - galab / fiid

maalin - habeen

wiil - gabadh

Leta efter **hyponymer** (underordnade begrepp) som har en gemensam **hyperonym** (ett **överordnat** begrepp).

Leta i texten efter något ord som är en **homonym / homograf** och alltså kan ha två helt olika betydelser i olika kontexter.

wiil - pojke, pupill

moos - banan, däm!

ku - i/på (preposition), dig (pronomen)

Osäkert

homonym/polysemi:

gal - pöl, damm, fodral, gå in

Polysemi - ett ord med två betydelser som har ett **samband**

xumaadaa	-	blir	ledsen,	ruttnar
gubtay	-		bränner	sig
qori - trä/pinne, gevär				

Leta efter några typiska **arvord** i texten.

wiil, jecel, wax, aad, u, kasta, daanyeer, mid, uu, ka, ah, isaga, oo

Leta efter några typiska **lånord** i texten. Försök hitta ord från så många olika språk som möjligt.

Arabiska: xal, subax, moos/muus, damcaa, caqli, fekeraa/fikiraa, Xasan

Engelska: iskuul (school)

Italienska: iskool (scuola), boorso

Leta efter ett par typiska **innehållsord**.

Xasan, muus, wiil, subax, jecel

Leta efter ett par typisk **formord / funktionsord** / grammatiska ord.

waxa, uu, ahaa, (aad), u

Tema 7. Ordbildning

7.1 Allmänna frågor

1. Förklara vad som menas med termen "rot".

En rot är ett morfem som har en inneboende "lexikal" betydelse till skillnad från morfem som uttrycker en funktion. En rot fungerar som bas för ett eller flera ord, medan andra morfem läggs till roten för att på något sätt uttrycka vilken funktion ordet fyller.

2. Förklara vad som menas med termen "prefix".

Ett prefix är ett morfem som läggs till före en rot. Ett prefix har normalt en grammatisk eller en ordbildande funktion.

3. Förklara vad som menas med termen "suffix".

Ett suffix är ett morfem som läggs till efter en rot. Ett suffix, precis som ett prefix, har normalt en grammatisk eller en ordbildande funktion.

4. Förklara vad som menas med termen "ordbildning"?

Ordbildning innebär att man bildar nya mera komplexa ord genom att lägga till olika morfem till ett redan existerande, enklare ord.

5. Förklara vad som menas med termen "avledning"?

Avledning avser ordbildning som sker med hjälp av suffix och/eller prefix.

6. Förklara vad som menas med termen "sammansättning"?

Med sammansättning menas ord som är bildade genom att man har satt ihop två eller flera rot-morfem till ett nytt ord.

7. Översätt de ovan nämnda termerna till somaliska.

rot	sal
suffix	dibkabe (dibgale)
prefix	horkabe (horgale)
sammansatt substantiv	magac lammaanan
ordbildning	erayabuurid
avledning	farac / farcamid
sammansättning	lammaane (iskudhaf)

8. Hur kan man argumentera för att "libaaxbadeed" är ett sammansatt ord?

Man kan lägga till den bestämda artikeln. Den bestämda artikeln placeras i slutet av hela det ord som utgör ett substantiv.

libaaxbadeedka = artikelns placering visar att detta är ett enda ord, ett substantiv, eftersom man lägger bestämd artikel till substantiv.

Om det hade varit två ord (ett substantiv + ett adjektiv) så skulle den bestämda formen bli **libaaxa badeed** eftersom man alltid lägger bestämd artikel till substantiv, aldrig till adjektiv.

Man kan också göra samma test med hjälp av pluraländelsen, t.ex.

qurubweereed**yo** = detta är ett enda ord, ett substantiv,

qurub**yo** weereed = detta är två ord, ett substantiv + ett adjektiv.

I det här fallet lär båda varianterna förekomma. Olika personer har olika preferenser.

7.2 Analysera ord

1. Dela upp följande sammansättningar i de ingående morfemen? Vilka två rot-morfem ingår i sammansättningen? Finns även något avledningssuffix? Finns det kanske också något böjningssuffix?

Sammansatt ord	Rot 1	Rot 2	(avledn. suffix)	(böjnings suffix)
waxbarashada	wax	bar	asho	da

dabjoogta	dab	joog		ta
lafdhabarleyda	laf	dhabar	ley	da
sannaddugsiyeed	sannad	dugsi	eed	
dembidhaafaa	dembi	dhaaf		aa
madaxweynaha	madax	weyn	e	ha
libaaxbadeedyo	libaax	bad	eed	yo
afmaalmimada	af	maal	nimo	da
xeerilaaliye	xeer	ilaal	i + e	
dareensiyaa	dareen	sii		aa
naasnuujiyaa	naas	nuug	i	aa
dameer-dibadeedka	dameer	dibad	eed	ka
dayaxgacmeedka	dayax	gacm	eed	ka
dhiigyaraan	dhiig	yar	aan	
wargeys	war	gee	s	

2. Dela upp följande avledda ord i de ingående morfemen.

f. = fal, m. = magac, s. = sifo

Enkelt ord ordklass	Rot	Avlednings- suffix	Böjnings- suffix	Avlett ord ordklass
kow(da) (m.)	kow	aad		kowaad (s.)
gal(aa) (f.) gal(ka) (m.)	gal	i	aa	geliyaa (f.)
hor(ta) (m.)	hor	e		hore (s.)
bax(aa) (f.)	bax	i	aa	bixiyaa (f.)
wanaag(ga) (m.)	wanaag	san		wanaagsan (f.)
naf(ta) (m.)	naf	ley		nafley (m.)
hor(ta) (m.)	hor	ee	aa	horreeyaa (f.)
fur(aa) (f.)	fur	e		fure (m.)
fur(aa) (f.)	fur	itaan	ka	furitaanka (m.)
macallin (m.)	macallim	ad	da	macallimadda (m.)
caarruur (m.)	carruur	eed		carruureed (s.)
tum(aa) (f.)	tum	aal		tumaal (m.)
dembi (m.)	dembi	le		dembiile (m.)
buux(a) (m.) buux(aa) (f.)	buux	i	aa	buuxiyaa (f.)

guul(sha) (m.) guul(aa) (f.)	guul	darro		guuldarro (m.)
qor(aa) (f.)	qor	is	ta	qorista (m.)
ciyaar(ta) (m.) ciyaar(aa) (f.)	ciyaar	toy		ciyaartoy (m.)

3. Dela upp följande avledda ord i de ingående morfemen.

Enkelt ord (ordklass)	Prefix	Rot	Avlednings suffix	Avlett ord (ordklass)
nool (s.)	ma	nool	e	manoole (m.)
beddel(aa) (f.)	is	beddel		isbeddelka (m.)
hay(aa) (f.)	la	hay	e	lahaye (m.)
jeed(aa) (f.)	soo	jeed		soojeedka (m.)
xig(aa) (f.)	ku	xig	e	kuxige (m.)
yeel(aa) (f.) yeel(ka) (m.)	la	yeel	e	layeele (m.)

4. Vilka ord i texten är sammansättningar? Vilka två rot-morfem ingår i sammansättningen? Finns även något avledningssuffix?

Sammansatt ord	Rot 1	Rot 2	(avledn. suffix)	(böjnings suffix)
dhexmartay	dhex	mar		tay
dheg-gudeedka	dheg	gud	eed	ka
dareen-wadayaalka	dareen	wad	e	yaal-ka

5. Vilka ord i texten är avledningar av andra enklare ord?

Enkelt ord (ordklass)	Rot	Avlednings suffix	Avlett ord (ordklass)
urur(ka) (m.) urur(aa) (f.)	urur	i	ururiyaa (f.)
gariir(ka) (m.) gariir(aa) (f.)	gariir	i	gariiriyaa (f.)
dhex(da) (m.)	dhex	e	dhexe (s.)
hor(ta) (m.)	hor	e	hore (s.)
gudb(aa) (f.)	gudb	i	gudbiyaa (f.)

7.3 Analysera ord

1. Välj en sekreterare i varje grupp.
2. Sekreteraren delar sin skärm så att alla ser dokumentet.
3. Diskutera tabellerna. Fyll de tomma fälten. Sekreteraren antecknar för hela gruppen.

Magacyo ka samaysan magac kale

Magac saleed	dibkabe	Magac cusub
dukaan	-le	dukaanle
indho	-le	indhoole
Dhago	-le	Dhagoole
Cago	-le	Cagoole
Been	-le	Beenale
arday	-ad	ardayad
Fariid	-ad	Fariidad
Macalim	-ad	Macalimad
buuro	-ley	buuraley

Beero	-ley	Beeraleey
daabac	-aad	daabacaad
Koow	-aad	Koowaad
dhiig	-darro	dhiigdarro
Nafaqo	-darro	Nafaqodarro
boqor	-tooyo	boqortooyo
Madax	-tooyo	Madaxtooyo
xir	-mo	xirmo
Dad	-mo	Dadnimo
duq	-nimo	duqnimo
Dhalinyaro	-nimo	Dhalinyaranimo
Hodan	-nimo	Hodantinimo
Gaari	-nimo	Gaarinimo

Använd gärna också helt andra suffix...

Magacyo ka samaysan fal

Fal saleed	dibkabe	Magac cusub
qor	-is	qoris -ta
Tol	-is	Tolis-ta
fur	-itaan	furitaan -ka
Xir	-itaan	Xiritaan-ka
fur	-e	fure -ha
Qor	-e	Qora-ha
qor	-aa	qoraa -ga
Jil	-aa	Jilaa-ga
qor	-aal	qoraal -ka
Soco	-aal	Socdaal-ka
adeeg	-to	adeegto -da
kalkaali	-to	kalkaaliso -da
qaad	-to	qaaddo -da
	-to	
dig	-niin	digniin -ta

Fanan	-niin	Fanaaniin-ta

Använd gärna också helt andra suffix...

Magacyo ka samaysan sifo

Sifo saleed	dibkabe	Magac cusub
cas	-aan	casaan -ka
Cad	-aan	Caddaan-ka
nool	-e	noole -ha
Maqan	-e	Maqane-ha
firfircoon	-i	firfircooni -da
	-i	

Använd gärna också helt andra suffix...

Magacyo lammaane ah

Eray saleed 1	Eray saleed 2	dibkabe	Magac cusub
madax	weyn	-e	madaxweyne -ha
afar	gees	---	afargees -ka

Sifooyin ka samaysan magac

Magac saleed	dibkabe	Sifo cusub
Soomaali	-eed	Soomaaliyeed
	-eed	
lo'	-aad	lo'aad

	-aad	
dugsi	-oon	dugsoon
	-oon	
cagaar	-an	cagaaran
	-an	
qurux	-san	quruxsan
	-san	

Använd gärna också helt andra suffix...

Sifooyin ka samaysan fal

Fal saleed	dibkabe	Sifo cusub
samee	-san	samaysan
	-san	
daabac	-an	daabacan

	-an	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal ka samaysan magac

Magac saleed	dibkabe	Fal cusub
biyo	-oob	biyoobaa
	-oob	
riyo	-ood	riyoodaa
	-ood	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal ka samaysan sifo

Sifo saleed	dibkabe	Fal cusub
kulul	-ee	kululeeyaa
	-ee	
kulul	-aad	kululaadaa
	-aad	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal ka samaysan fal kale

Fal saleed	dibkabe	Fal cusub
kar, karaa	-i	kari, kariyaa
joog, joogaa	-i	jooji, joojiyaa
	-i	
	-i	
iib	-sad	iibsadaa

	-sad	
fur	-m	furmaa
	-m	
cun	-sii	cunsiiyaa
	-sii	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal lammaane ah

Eray saleed 1	Fal saleed	Fal cusub
marti	qaadaa	martiqaadaa

Erayo horkabe leh

Eray saleed	horkabe	Eray cusub
noole	ma-	manoole
	ma-	
taliye	la-	lataliye
	la-	
dil	is-	isdil
	is-	

7.4

Sammasatta ord

Sammasatta ord ihåller två **rötter**, uttalas tillsammans som ett ord. Bestämd artikel kommer efter hela det sammasatta substantivet. Prepositioner kommer direkt före hela det sammasatta verbet.

dhul-beereed-ka
nolol-maalmeed-ka
beer-falasha-da
u iib-geeyaan
caaro-nafaqeeeya-ha

Avledda ord

Rot + ordbildningsändelse + grammatisk böjningsändelse

dhul-beer-**eed**

beer-a-**ley-da**

muhiim-**san**

Soomaali-**y-**eed****

nool-**aad-aa-n**

gal-**ley-da**

dalag-**yo-da**

cadd-**aan-ka**

iib-**sad-aan**

lacag-**eed**

nafaq-**ee-y-e**

caafi-**m-aad-ka**

2.1 substantiv som är bildade genom avledning

caafi-m-aad, **duul-i-m-aad**

qor-e < verbet **qor-aa**

toddob-aad < substantivet **toddob-o**

toddob-aad-le < substantivet **toddob-aad**

ganac-sad-e < verbet **ganac-sad-aa**

Sammanställning:

fal-kaab, **orod-yahan**

Samansättning & Avledning:

hor-gal-e

dhall-in-yar-o

2.2. verb som är bildade genom avledning

guur-sad-aa < guur-aa

guur-i-y-aa < guur-aa

weyn-ee-y-aa < weyn

weyn-aad-aa < weyn

2.3. Adjektiv som är bildade genom avledning.

qor-an,

farax-san, qurux-san,

qurx-oon,

hoos-e, dhex-e, sar-e,

Soomaali-y-eed,

shan-aad, lo'-aad, kiimik-aad

Tema 8. Lexikala hjälpmedel

8.1

1. Det finns **fem** enspråkiga somaliska ordböcker.
 - 2a. Det finns **två** enspråkiga somaliska ordböcker på internet som pdf.
 - 2b. Båda heter *Qaamuuska af-Soomaaliga*.
 - 2c. De publicerades 1976 och 2012
 - 2d. Huvudredaktörer är Yaasiin C. Keenadiid (1976); Annarita Puglielli och Cabdalla C. Mansuur (2012).
- 3a. Somali–English dictionary with English index.
- 3b. Författare är R. David Zorc & Madina M.Osman.
- 3c. Den 3:e och senaste upplagan publicerades 1993.
4. *Qaamuuska af-Soomaaliga* från 1976.
 - 5a. Med deskriptiv ordbok menas en ordbok som beskriver språket i sin helhet så som det faktiskt används. Ord och uttryck som faktiskt används måste alltså redovisas och kan inte uteslutas för att de anses "dåliga" på något sätt.
 - 5b. En normativ ordbok har till syfte att vara ett hjälpmedel för den som vill använda språket väl, stava orden rätt, böja orden rätt och använda ord som anses neutrala i ett vårdat språk.
 - 5c. Ordboken från 2012 är mera deskriptiv, främst därför att den många gånger anger olika stavningar av samma ord.
 - 5d. Ordboken från 1976 är mera normativ, främst därför att den bara anger en stavning av varje ord.

6. Ordboken från 2012 ger ganska ofta synonymer till uppslagsordet.
7. Zorc och Osmans *Somali–English dictionary with English index* från 1993.
8. På internet kan man hitta tre olika korpusar som redovisar frekvenslistor över orden i dessa korpusar.
9. Studera exemplet nedan som kommer från Keenadiids ordbok från 1976.
 - 9a. Den lilla ringen betyder att ordet i denna betydelse uttalas med tunga vokalljud.
 - 9b. Den lilla stjärnan betyder att ordet 1976 var så nytt i somaliskan att det då kunde betraktas som ett främmande ord.
10. Studera exemplet ut Puglielli & Mansuurs ordbok 2012. Titta i ordbokens lista över förkortningar och tecken.
 - 10a. *m.l* = *magac lab*, *f.mg4* = *fal magudbe*, *isrogrogga 4aad*, *f.g2* = *fal gudbe*, *isrogrogga 2aad*, *m.dh* = *magac dheddig*, *siyaa.* = *siyaasad*, *ld* = *la-mid*, *jool.* = *jooloji*
 - 10b. Symbolen under den första vokalen i ett ord betyder att ordet uttalas med tunga vokaler.
 - 10c. Denna typ av information inom parentes anger pluralformen av substantiv. Den sista eller några av de sista bokstäverna i singularformen ingår i parentesen. **(-nno)** vid uppslagsordet **suldaan** anger alltså att pluralformen är **suldaanno**.
- 11a. Den enda enspråkiga somaliska ordbok som ger systematisk grammatisk information om alla substantiv och verb är ordboken från 2012 av Puglielli och Mansuur.
- 11b. För substantiv ges information om ordets genus och ordets pluralform.

11c. För verb anges imperativ som uppslagsform. Sedan anges om verben är transitivt (f.g) eller intransitivt (f.mg) samt till vilken konjugation (böjningsklass) verbet hör. (Observera att **adjektiven** beskrivs som **f.mg4**, dvs. fal magudbe, isrogrogga 4aad.) Slutligen anges preteritum 3 person singular maskulinum och femininum samt infinitiv.

12. Vad menas med att en ordbok innehåller kollokationer?

Det innebär att ordboken även innehåller kombinationer av två eller flera ord som tillsammans bildar ett uttryck med en specifik betydelse.

13. Syftet med en skolordbok är att ge skolbarn i de lägre klasserna en lite enklare ordbok som fokuserar på stavning, viktiga böjningsformer samt ger en enkel förklaring av ordens betydelse. Den omfattar också en mera begränsad mängd uppslagsord. Mer avancerade ord utelämnas.

14. Syftet med en rättstavningsordbok är ge information om korrekt stavning. Den innehåller därför bara en lista med ord, nästan helt utan förklaringar. Ofta finns viktiga böjningsformer. Detta räcker för den som vara vill kontrollera ett ords stavning.

15. Syftet med en synonymordbok är att föra samman alla ord som har samma eller nästan samma betydelse. Synonymerna bildar alltså grupper av ord i ordboken. Den som vill variera sitt språk och hitta det allra mest passande ordet för att uttrycka sina tankar i ett visst sammanhang kan ofta få bra hjälp av en sådan ordbok.

16. Syftet med en etymologisk ordbok är att ge den historiska bakgrunden och utvecklingen av orden, både hur ord har dykt upp och vuxit fram inom språket och varifrån andra ord lånats in. Ordboken är intressant för alla som vill veta mer om språkets historiska bakgrund.

17. Somaliskans allra vanligaste ord är **oo**. Det är vanligast i alla de tre tillgängliga frekvenslistorna.

8.2

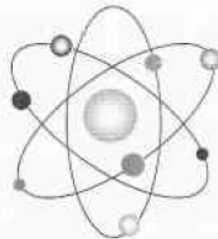
Hur många / Vilka betydelser har ordet af?

1976: 1. mun, 2. språk, 3. egg

Af(-ka) — 1. Xubinta nafleydu cunnada ka cunto oo bushimaha iyo carrabka iyo ilkuhu ku yaallin. 2. Ereyada iyo ulajeeddooyinkooda; hadal dhan oo tol isku garto oo ku wada hadlo, oo wax ku qabsado. 3. Dhinaca birtu wax ka gooyso.

2004:

af¹ -ka: (m) xubinta nafleydu cunnada ku cunto oo bushimaha iyo carrabka iyo ilkuhu ku yaallin.

adtam

af² -ka: (m) erayyada iyo ulajeeddooyinkooda; hadal dhan oo dad isku afgarto oo ku wada hadlo oo wax ku qabsado una gaar ah; luqad; hadal.

af³ -ka: (m) dhinacca birtu wax ka goyso.

af⁴ -ka: (m) <<tog, dooxo, iwm.>> halka ay ka bilaabmaan, ka unkamaan.

af⁵ -ka: (m) <<ceel, il, iwm.>> halka ay biyuhu ka soo baxaan, ka yimaadaan; ilsha.

af⁶ -ka: (m) wax kastoo caarad leh, halka ugu horraysa ee wax mudda uguna fiiqan; caarad.

2008:

Af -ka: Xubinta laga hadlo waxna lagu cuno, ama meel daloosha ee afka.

Af-ka: Meesha daloosha ee afka wax lagu cuno ama lagu hadlo.

Af-ka: Dalool, meel daloosha oo ka duwan inta kale ee korka sida nabar.

Af-ka: Wixi leh caarad dhuuban ama xanaf wax gooyso ee afaysan.

2012:

af¹ m.l (afaf, m.l) 1. Xubinta nafleydu ay wax ku cunto oo bushimaha, carrabka iyo ilkuhu ay ku yaalliin. 2. Dhinaca ay middidu wax goyso. 3. Waddo, tog, xarig iwm dacalka ay ka bilowdaan. 4. Wax guda leh meesha wax looga shubi ama gelin karo. 5. A. leh: sida fiican ee birta la adeegsadaa wax u goyso.

af² m.l (afaf, m.l) 1. (*nax.*) Hadal ay bulsho u adeegsato sidii ay isku wargaarsiin lahayd, luqad. 2. A. guud: af ka dhexeeya ummad isku qaran ah, waxaana loo adeegsadaa siiba xagga warbaahinta iyo waxbarashada; a. qoraal: qaab afeedka la adeegsado marka wax la qorayo, kaasoo u dhow ama la xariira qaabka suugaanta, sidaa daraaddeed wuu ka adagyahay, siiba xagga weereynta, qaabka afka ee tiraab ahaan loo adeegsado; a. tirabeed: qaab afeedka la adeegsado marka si caadi ah loo hadlayo; a. maldahan: hadal daboolan oo duluc ama ujeeddo kale ay ku dhex qarsoontahay; wuxuuna xallad u yeela siiba hadalka suugaanta.

2013:

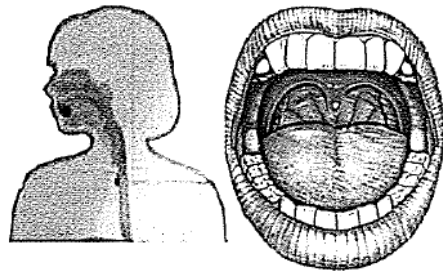
af¹ -ka: (magac, lab, keli) xubinta nafleydu ku cunto cunnadana kana hadasho ee bushimaha carrabka iyo ilkuhu ku yaalliin. *Af daboolan waa dahab.*

af² -ka: (magac, lab, keli) luqad ay ummadi isku afgarato oo wax isku gaadhsiiso. Waa hadal ereyo ka kooban oo dhanka ujeeddooyinka iyo xeerashaba ka dhamays tiran. **Dh:** luqad, hadal.

af³ -ka: (magac, lab, keli) dhinaca ay birtu wax ku goyso. *Cali waxa uu sitay seef af badan.* **Dh:** xanaf.

af⁴ -ka: (magac, lab, keli) tog, dooxo iyo wixii la mid ah, goobta ay ka bilaabmaan ama ka unkamaan. *Kolkii aan togga afkiisa gaadhay ayaan nasniimo u fadhiisannay.*

af⁵ -ka: (magac, lab, keli) ceel, il iyo wixii la mid ah, meesha ay biyuhu ka soo boodaan ama ka soo baxaan. *Isha afkeegii waan hellay.* **Dh:** il.

af

af⁶ -ka: (magac, lab, keli) caarada wax kaste oo fiiqan ama yuuban; halka ugu horraysa ee wax mudda. *Marka suuqa la marayo, waranka afkiisa waa la foorarshaa.* **Dh:** caaro, caarad.

Hur stavas ordet **aynu** / **aynnu**?

1976:

Aynnu — Innagu,

2004: ordet saknas

2008: ordet sakans

2012:

aynnu *mu.dhm.y* Magacuyaal tilmaama qofka koowaad ee wadarta ah oo ku jira kuwa lala hadlayo ama wax loo qorayaa; innagu. Tus. “Guriga aynnu aadno”.

2013:

aynnu: (magac’uuyaal) tilmaama qofka koowaad ee wadarta ah oo ay ku jiraan kuwa lala hadlayo ama wax loo qorayo. *Kaalay aynnu tashannee.*

Agostini:

aynnu *pr. cl. so.* - Noi (inclusivo).

Zorc & Osman:

aynu' (eynu) *upro-1pl-tricl* we [inclusive] Cf: innaga

Hashi:

aynu: (n) [possessive pronoun of we] us (*aas*). *Ex: aynu shaqaysano; let us work. Iskuulka aynu aadno; let us go to the school*

Aleynikof:

aynu мы (вместе с вами)

Vilka synonymer finns till ordet **bisad**?

1976:

Bisad (-da) — Nafley yar oo dhogor jilicsan oo hebed ah oo dadka la dhaqanta: waxay ku nooshahay jiir, shinbiro, hilib kale, caano; dinnad; dummad; mukulaal, yaanyuuro; basho.

2004: ordet saknas

2008:

Bisad-da: Mukulaasha, yarada, yaanyuurta dad la noosha ah.

2012:

bisad m.db (-do, m.l) Nafley yar oo dhogor jilicsan oo hebed ah oo dadka la dhaqanta: waxay ku nooshahay jiiir, shimbiro, hilib kale, caano; dinnad; dummad; mukulaal, yaanyuuro; basho.

2013:

bisad +da: (magac, dhedig, keli) xawayaan dhogor jilicsan, dabjoogta ka mid ah, dadka la nool. *Bisidna waa ka ciyaar jiiirna waa ka naf. Dh:* dinnad, basho, dummad, mukulaal, yaanyuur, durruf.

Hur stavas det maskulina substantivet **degaan / deegaan?**

1976:

Deegaan (-ta) — Geedaha badan oo ka baxa dhulkii doogta oo roob badani ku da'o.

2004:

deegaan¹ -ka: (m) dhul dad degaan ahi ku noolyihin; degmo.

deegaan² -ta: (m) eeg jeegaan.

degaan -ka: (m) dhul, magaalo, iwm., la deggan yahay, dad ku noolyahay; deegaan.

2008:

Deegaan-ta: Meesha roobku qabtay oo geeduhu ka soo bexeen, laaca dhulka doogga leh ka muuqda ee qurxan.

Deegaan-ta: Dhul si rasmi ah loo degan yahay oo aan laga guurin.

Degaan-ka: Meel la degan yahay, rug, dhul kooban oo dad ku nool yahay.

Degaankiisa: Meesha dad loo yaqaan in ay degaan yihiin, ama fadhigooda.

2012:

deegaan¹ *m.l* (-nno, *m.db*) 1. Geed weyn canjeelka u eg, sida badan webiga jiinkiisa ka baxa oo leh miro la cuno. 2. *ld degaan*.

deegaan² *m.db* Doog meel roob badan ku da'ay ka baxa.

degaan *m.l* (-nno, *m.db*) Meel la deggan yahay. *ld deegaan¹* (2).

degaan habboon *m.l* (*baay*.) Kaalinta uu noole ka qaato deegaankiisa. D.ka h. ee noole waxa lagu qeexi karaa cuntooyinka kala duwan ee uu quuto, kuwa isaga ugaadhsada, sida uu heerkulka ugu adkaysto iwm.

2013:

deegaan¹ -ka: (magac, lab, keli) meesha ay dad iyo duunyaba ku noolaan karaan ee ay degganyihiin.

Dh: dagal, degaan, dagaan.

deegaan² -ka: (magac, lab, keli) magac guud oo kulmiya buuraha, berriga, badda iyo meel kasta oo nololi ka jirto.

deegaan -ka: (magac, lab, keli) geed weyn oo canjeelka u eg. Sida badan webiga jiinkiisa ayuu ka baxaa, waxaana u dhala miro la cuno.

deegaan³ -ta: (magac, dhedig, keli) qaanso roobaad midabbo toddoba ah oo kala duduwan leh oo roobka iyo cadceedda oo is qabatay ka dhalata oo sida qaansada u soo godan. **Dh:** jeegaan.

deegaan⁴ -ta: (magac, dhedig, keli) dhulka roobku aad ugu da'ay ee doogga iyo xareeddu isku qotomaan.

degaan -ka: (magac, lab, keli) dhul la dego oo dad ku nool yahay.

Hur stavas ordet **deggan** / **deggen**?

1976:

Deggan — 1. Meel rug iyo degmo ka dhigtay; degey; negi. 2. Aan kacsanayn; xasillan.

2004:

deg⁰³ (f): cadhada ka soo noqo; ha boodin; isdeji; qaboow; tus: «Markii in cabbaar ah lala hadlay, ayuu degay oo cadhadii ka ba'day.».
~**id** -da: (m) cadho ka soo noqod; boodidtaan la'aan; isdejin; qaboobid; degis. ~**is** -ta: (m) degid. ~**idtaan** -ka: (m) cadho ka soo noqod; isdejis; degniin. ~**niin** -ka: (m) degidtaan. ~**gan** - (t) fadhdiya; aan kacsanayn; xasilan.

2008:

Deggan-t: Meel aan dhibi ka jirin, xasilloon aan buuq iyo rabsho jirin.

Deggan-t: Rugta la dego oo guryaha laga dhisto, rabadin ama mooro.

2012:

deggan *f.g/mg4* (-naa, -nayd) 1. (*f.g*) Wax meel rug ka dhigtay ahaansho (cid). 2. (*f.mg*) Wax xasillan ahaansho. 3. (*f.mg*) Wax kudid raba ahaansho (sac).

2013:

deggan¹: magaca gabadh qoyskeedu ku degay dhalashadeeda.

deggan²: (tilmaame) qof ama xaalad negi; xaalad nabadi jirto. **Li**: kacsan.

deggan³: (tilmaame) iskudhiska si fudud aan u kala bixi karin; isbeddel kamikaad ama molukiyuuleed caabbi weyn.

Vilken pluralform anges för ordet **dhagax**?

1976:

Dhagax (-a) — Cad ama gabal yar oo ciid isku dhegtey oo adkaatay ah; shiid; dhadhaab; med; cal; quruurux.

2004:

dhagax -xa: (m) waa cad ama walax yar oo ka

kooban ciid isu tagtay oo adkaadtay; shiid; dhadhdhaab; med; cal.

2008:

Dhagax-a:Wax adag oo ciidda ka samysma dhadhaabta iyo quruurax.

2012:

dhagax *m.l* (-xyol-gxaan, *m.db*) Adke yaryar iyo waaweyn leh, buuraha ama dhulkahoose laga helo oo wax lagu dhisto.

2013:

dhagax -a: (magac, lab, keli) walax aad u adag oo qaabab kala duwan leh oo dhulka dushiisa laga helo, gaar ahaan buuraha oo siyaabo kala duwan loo adeegsado sida dhismaha guryaha. *Dhagax tuujin iyo taabasho waa isku mid.*

Hur många / Vilka betydelser har ordet **dhalo**?

1976:

Dhalo (-da) — 1. Madaxa meesha ugu sarraysa; kug; dhako. 2. Wax adag, jabina og, oo dhalaala, oo wixii ka shishceeyaa muuqdaan oo dabaysha celiya iftiinkana soo daaya; waxyaalo badan oo aan la tirin karin oo dadka aad iyo aad wax u tara baa laga sameeyaa; dhawr waxyaalood oo laysku dardaray bay ka kooban tahay: ciid, sooda, xaraar... 3. Ubbo dhalo laga sameeyey; qarsho; quraarad.

2004:

dhalo¹ (f): <<ilmo>> ifka u soo bax. ~**ad** -ka: (m) <<ilmo>> if u soo bixid; dhalasho. ~**asho** -da: (m) dhalad.

dhalo² (f): <<bil>> soo bax. ~**ad** -ka: (m) <<bil>> soo bixid; bilasho. ~**asho** -da: (m) bilad.

dhalo³ (f): <<foorad, duq, iwm. >> imaw. ~**ad** -ka: (m) foorad, duq, iwm., dhalasho, imaansho. ~**asho** -da: (m) dhalad.

dhalo⁴-da: (m) wax adag oo jajabi og oo dhalaala, oo jaadad badan ah oo dabaylsha celiya iftiinkuna dhexmaro; ciid, soodhe, xaraar, iwm., oo si qiyaasan laysugu dardaray

ayaa laga sameeyaa; quraarad; qaruurad.

dhalo⁵-da: (m) madaxxa halka ugu sarraysa; kug; dhagko; adhi³.

dhalo⁶ -da: (m) ubbo dhalo laga sameeyey; qarsho; quraarad.

2008:

Dhalo/-ada: Madaxa meesha ugu saraysa ee dhakada ah.

Dhalo/-ada: Qarshada wax lagu shubto weel quraarad ka samaysan

2012:

dhalo¹ *m.db* (-ooyin, *m.l*) 1. Wax kasta meesha u sarraysa; fiin. 2. Maaddo adke ah oo ka samaysan ciid, kaalsiyam, soodaiyo, botaasiyam oo jabi og oo mootiye ileys ah. 3. Weel quraarad ka samaysan oo biyaha, caanaha iwm lagu shubto.

dhalo² *f.mg3* (-ashay, -alatay) 1. Ilmo uur ku jira ifka (aaduunka) imaansho. 2. Soo bixid ama kawsasho (bil ama dayax); bilasho. 3. Wax aan horay u jirin, abuurmid. Tus. "Kacaan baa dhashay". 4. Kubbad lagu ciyaarayo shabaq gelid.

2013:

dhalo -da: (magac, dhedig, keli) weel ka samaysan quraarad oo wax lagu shubto. **Dh**: qaruurad.

Vad anges om uttalet av **dul**?

1976:

Dul — 1. (-^oka) *a*) Labada dalool oo sanku ku yaal, midkiiba. *b*) Dalool yar sida kan irbadda. 2. (-sha) *a*) Oogada dadka, kd., korkeeda; kor; dha-

bar. *b*) Dhibaha oo loo adkaysto; adkaysiinyo; dhabar'adayg; dulqaad; sabir. *c*) Dhul sarreeya; dullo.

2012:

dul *m.l* (-laì, *m.l*) 1. Labada dalool ee sanku middood. 2. Dalool kasta oo yar.

dul¹ *m.db* (-llo, *ml.*) 1. Oogada sare ee wax kasta leeyihiin. 2. Meel sare oo dhulka intiisa kale ka yara kacsan. 3. Sabir iyo adkeysi dhibaato loo yeesho.

dul² *m.db* (-llo, *m.l*) (*juqr.*) Aad u fidsan, waa heer ama ugu badnaan heer meeled oo dhul dheer, dhul sare ah.

Vilket genus anges för ordet **guddi**?

1976:

Guddi (-da, -ga) — Dad loo magacaabay inay arrin gaar ah galaan oo wax ka qabtaan; guurti.

2004:

guddi¹ -ga: (m) dad loo magacaabay inay arrin gaar ah galaan oo wax ka qabtaan; guurti; guddi.
guddi² -da: (m) eeg guddi¹.

2008:

Guddi-ga: Dad koox ah oo u magacaaban xil isku mid ah.

2012:

guddi *m.lldh* (-iyo, *m.db*) 1. Dad loo xilsaaray inay ka arrimiyaan xaajo doodi ka taagantahay. 2. Dad loo xilsaaray inay socodsiiyaan maamul dawladeed, shirkadeed iwm.

2013:

guddi -da: (magacwadareed) cid gaar ah oo loo saaray in ay arrin ka soo taliyaan oo go'aamiyaan ama soo gudbiyaan aragti laga dhaqaaqo.

Hur stavas ordet **kayaga / kaayaga?**

1976:

Kaayaga — Kan aanu lee nahay.

2004:

kaayaga – kan aanu leenahay.

2008:

Kaaya-ga: Waxayaga kaan leenahay.

2012:

kaayaga¹ *mu.lb.l* (kuwayaga, w) magacuyaal
lahaansho oo lab ah oo tilmaamaya wax
annagu (qofka koowaad ee wadarta ah oo
kuwa lala hadlayaa aynan ku jirin) aanu
leenahay. Tus. “Baabuurkiinna, kaayaga ayaa
ka weyn”. *ld* Kayaga¹,
kaayaga² (-kaayaga) *dk.lb.l* Dibkabe
lahaansho oo tilmaamaya wax annagu (qofka
koowaad ee wadarta ah oo kuwa lala
hadlayaa aynan ku jirin) aanu leenahay. Tus.
“Dalkaayaga ayaa ka ballaaran dalkiinna”. *ld*
kayaga², kaayo², kayo².

kayaga (-*kayaga*) *dk.lb.l* *ld* kaayaga².

2013: ordet saknas

I vilken form hittar man verbet **keena**?

1976: verbalsubstantiv / magac faleed

Keenid (-da) — 1. Meel durugsan
wax ka soo qaadid oo meesha
kolkaas la joogo soo dhigid, soo
joojin, soo taagid. 2. Wax aan hor
u jirin abuurid, curin, hindisid.

2004: imperativ / amar

keen¹ (f): soo dhiib; soo gudbi. ~**id** -da: (m) meel durugsan wax ka soo qaadid oo meelsha kolkaas la joogo soo dhigid, soo joojin, soo taagid. ~**is** -ta: (m) keenid. ~**idtaan** -ka: (m) soo gudbin; soo dhiibidtaan.

keen² (f): ra'yi, iwm., soo jeedi, soo bandhig. ~**id** -da: (m) ra'yi, iwm., soo jeedin, soo bandhigid; keenis. ~**is** -ta: (m) keenid. ~**idtaan** -ka: (m) keenidda lafteeda.

keen³ (f): curin, ikhtiraac, iwm., hindis; abuur. ~**id** -da: (m) <<ikhtiraac, iwm.>> aan horay u jirin abuurid, curin; hindisid. ~**is** -ta: (m) keenid. ~**idtaan** -ka: (m) keenidda lafteeda.

keen⁴ (f): <<ganac, iwm.>> soo deji; soo waarid. ~**id** -da: (m) <<ganac, iwm.>> soo dejin; soo waaridid; keenis. ~**is** -ta: (m) keenid. ~**idtaan** -ka: (m) waarididtaan.

2008:

Keen-f: Soo dhiib ii soo gudbi.

Keen-f: Wax cusub soo saar.

Keen-f: Tala kale soo jeedi.

Keen-f: Soo deji sheyga sare.

Keen-f: Dhulka keen midkaas.

2012:

keen¹ *mu.dhm.ly* *Magacuyaal' layeele ee tilmaamaya qofka koowaad ee wadarta ah oo kuwa lala hadlayaa ay ku jiraan. Tus. "Cali baa isugu keen yeeray".*

keen² *f.gl (-nay, -ntay)* 1. Wax meel durugsan yaal meel dhow u soo qaadid. 2. Cid wax u dhiibid.

keen³ (-keen) *dk.lh.l ld keenna².*

keenid *m.f.dh eeg keen³. ld keenis.*

keenis *m.dh ld keenid.*

2013:

keen¹: (fal) gacantayda soo geli ama agtayda soo dhig; ii soo dhiib.

keenid¹ -da: (magac, dhedig, keli) meel durugsan
wax ka soo qaadid oo meesha kolkaas la joogo soo
dhigid; soo joojin.

keenid² -da: (magac, dhedig, keli) wax aan horay
u jirin abuurid. **Dh:** curin, hindisid.

I vilka fasta fraser förekommer ordet **kubbad**?

1976:

Kubbad (-da) --- Geed kankoonsan
oo ka samaysan cinjir ama harag
ama wax kale oo in lagu cayaaro
loogu talaggalay; qaar waa waa-
weyn oo waxay ka kooban yihiin
labo waxyaalood oo isku gudaj-
ira oo midka kore adag yahay
midka hoosena jilicsan yahay oo
neef laga buuxin karo (waxaa ka
mid ah: kubbadaha cagta, kolayga,
laliska, sacabka, dabaasha, kd.) qa-
arna waa yaryar (oo waxaa ka
mid ah: kubbadaha kabrada (xee-
gada), tenniska, iyo kuwo kale oo
badan).

2004:

kubbad¹ -da: (m) buufimo kankoonsan oo ka sameysan caag ama harag ama wax kale oo in lagu ciyaaro loogu talaggalay; qaar waa waaweyn oo waxay ka kooban yihiin dub iyo tayuub isku dhexjira, halka kuwo kalena ay dub la neefiyo quudh ah ka yihiin; siyaabaad farabbadanna waa loogu ciyaaraa.

kubbad² -da: (m) dunta sida kubbad u kuusan.

kubbadda'cagta – kubadda lugta lagu ciyaaro.

kubbadda'kolayga – kubadda kolayga lagu tuuro.

kubbad

kubbadda'miiska – kubadda miiska lagu ciyaaro.

2008:

Kubbad-da: Banooniga lagu cayaaro.

2012:

kubbad *m.db (-dō, m.l)* 1. Shey kankoonsan oo ka sameysan cinjir, harag iwm oo neefi ku jirto looguna talaggalay in lagu ciyaaro; banooni. 2. Wax qaabka banooniga leh oo wareegsan.

2013:

kubad -da: (magac, dhedig, kelil) cinjir ama harag kankoonsan oo la buufiyo oo qaabab kala duwan loogu ciyaaro. **Dh:** balooni. **Wa:** kubbaddo.

Aleynikof:

kubbad(-da) мяч, шар, сфера; ~
cagta футбол; ~ **dabaasha** водное
поло; ~ **gacanta** волейбол; ~ **isha**
глазное яблоко; ~ **koleyga** бас-
кетбол; ~ **laliska** волейбол; ~
miiska настольный теннис ~ **sa-
cabta** гандбол

Zorc & Osman:

kubbad (-da) *n1-f* ball, sphere (Arb)
kubbadda cagta *np-f* football, soccer (game
~ ball)

kubbadda gacanta *np-f* volleyball
kubbadda koleyga *np* basketball

Hashi:

kubbad -da: (n) [*Sports*]: ball (*bool*)
kubbadda cagta: (n) football
(*fuut·bool*); soccer (*sokar*)
kubbadda miiska: (n) table tennis;
ping-pong (*pin poong*) ~ (*teeniska*)
kubbadda gacanta: (n) volleyball
(*vaali·bool*)
kubbadda koleyga: (n) basketball
(*baaskit·bool*)

Vilket genus anges för **maalin**?

1976:

Maalin — 1. (-ka) **Maalinta**. 2. (-ta)
a) 12ka saac oo iftiinka ah oo
qorraxdu soo jeeddo; waqtiga ha-
beenka, waqtigak a dhigan. *b)* Dha-
raar; casho; ayaan. *c)* Qof neef
irmaan ammaaneysiin, si uu caa-
naha uga maalo; maalis.

2004:

maalin¹ -ta: (m) 12ka saacadood ee ay cadceeddu soo jeeddo oo iftiinka ah; labada isbeddel oo ay 24ka saac ka kooban yihiin, intay qorraxdu soojeeddo; dharaar; cisho; ayaan; maalin.

maalin² -ta: (m) neef intuu irmaan yahay lagu maalo ammaanaysi, oo la haysto oo caanaha laga maalo; maal; maalis.

maalin³ -ka: (m) eeg maalin¹.

2008:

Maalin-ta: Inta qorraxdu soo jeedo.

Maalin-ta: Neef irmaan cid la siiyey, caana ka maalid neefkaas.

Maalin-ka: Maalinnimada.

2012:

maalin¹ *m.l/db (-lmo, m.l)* Muddada u dhaxaysa marka qorraxdu soo baxdo ilaa ay dhacdo (12 saac).

2013:

maalin¹ -ta: (magac, dhedig, keli) qorrax soo baxa iyo qorrax dhaca inta u dhaxeysa, waaberiga illaa gabbaldhaca, inta ay cadceeddu soo jeeddo. *Habeenkii seexo maalintiina shaqayso.* **Dh:** dharaar. **Li:** habeen.

maalin¹ -ta: (magac, dhedig, keli) habeen iyo dharaar la isku daray; afar iyo labaatan saacadood. **Dh:** cisho.

Vilken pluralform anges för **nooc**?

2012: noocac, noocaca / noocyo, noocyada

nooc *m.l (-cac, m.l-cyo, m.db)* Qayb wax ka mid ah oo leh tilmaamo u gaar ah; cayn; namuun.

Vilken pluralform anges för **sac**?

2012: sacco, sacaha

sac *m.l (-co, m.l)* Neef lo' ah, dhedig oo curtay.

Vilken ordklass anges för weyn?

1976: ingen

Weyn — 1. Qiyaasta loo badan yahay, wax u weheliyaan, wax u dheer yihiin (xagga dhererka, xagga ballaarka, xagga tirada, xagga filka, xagga xoogga, kd.) yaraan ka tegey, koray, weynaadey. 2. (arrin, wax dhacay) saamays daran leh; culus; la xusuusto.

2004: tilmaame

weyn¹ – (t) qiyaastii lagu yiqiin ay wax ku dheer yihiin, weheliyaan: xagga dhererka, ballaadhka, filka, tirada, xoogga, ballacca, miisaanka iwm.; yaraan ka tegey, koray, weynaaday. ~**aan** -ta: (m) wax weyn ahaan. ~**aansho** -ha: (m) wax weyn ahaansho; weyni. ~**i** -da: (m) weynaansho.

weyn² – (t) «arrin, wax dhacay» oo saamays daran leh, raad ka taga; culus; la xusuusto.

2008: tilmaame

Weyn-t: Wax jirmi weyn oo aan yar ahayn ama muuqaal weyn leh.

2012: fal

weyn *f.mg4* (-naa, -nayd; waaweyn) 1. Wax qiyaasta loo baahan yahay wax u weheliyaan xagga tirada, dhererka, ballaarka, filka iwm ahaansho. 2. Isla w.: qof cid kale iskala sarreeya ahaansho.

2013: tilmaame

weyn: (tilmaame) dherer iyo dhumucba leh oo aan yarayn. *Nin gu' kaa weyn gu' ba'as kaa weyn.. Dh: wayn.*

Vilken infinitivform anges för baxaa?

2012: bixi

bax *f.mgl* (-xay, -xday; -bixi) 1. Meel ka tegid. 2. Dhimasho. 3. Caloolbixid, shubmid. 4. Soo dheeraan (dhir, timo iwm). 5. Muuqasho (qorrax, dayax iwm). 6. Shidmid (dab). 7. Gadmid, iibsamid (ganacsi). 8. Ka b.: wax ka noqosho. 9. Ka b.: arrin ama waajib gudasho. 10. Ku b.: qaymo ku fadhiisasho. 11. La b.: wax meel ku jira baxsasho. 12. La b.: la cararid (gabar). 13. Isku b.: isku buuqid, isku kicid. 14. Isku b.: jiq noqosho. 15. Kala b.: kala qaybsamid. 16. Kala b.: dhanaanaasho, suusacid (caano). 17. Haan caano lagu lulay subag dhalid.

Hur mǎnga / Vilka betydelser har ordet **beer**?

1976: 2 magac lab, 1 magac dheddig

Beer — 1. (-ka) *a*) Xubinta oogada ka mid ah oo xammeetida samaysa dhiiggana ka ilaalisa wixii sun iyo waabaayo ah. *b*) (miro) qalbacyada hoose, (sida bun, yicib, quulle, garas,...). 2. (-ta) Dhul la falay oo dhir iyo miro iyo badar iyo waxyaalo kale lagu abuurto.

2004: 1 fal, 3 m.lab, 1 m.dheddig

beer¹ (f): beer, iwm., fal; abuur. ~**id**-da: (m) beer, iwm., falid; abuurid; beeris. ~**is**-ta: (m) beeris. ~**idtaan** -ka: (m) falidtaan; abuuridda. ~**niin** -ka: (m) dhicidda lafteeda. ~**an** - (t) la beeray; la falay oo wax lagu abuuray; falan; tallaan.
beer²-ka: (m) xubin ku jirta uurkujirta nafleyda qaarkeed oo xamaytida samaysa, dhiiggana ka shaandhaysa oo wixii sun iyo waabaayo ah ka ilaalisa.
beer³-ka: (m) qalbacyada hoose ee midhaha, sida kuwa, yicibta, lawska, iwm.

beer⁴-ka: (m) ubadka; dhalsha; carruurta.
beer⁵ -ta: (m) dhul la falay oo dhir iyo midho iyo badar iyo waxyaalo kale lagu abuuray; dhulka wax lagu beero; bustaan.

2008: 1 fal, 2 m.lab, 1 m. dheddig

Beer-f: Beerta abuur, geedka beer.

Beer-ka: Beerka xubin uur ku jirta ka mid ah ee nolosha muhimka u ah.

Beer-ka: Wax iniina ah oo wax kale gudaha ugu jira sida bunka.

Beer-ta: Dhulka wax laga beerto ee wax lagu tabcado.

2012: 2 m.lab., 1 m.dheddig, 2 fal

beer¹ m.l (-rar, m.l) 1. Xubin uurkujirta ah lafdhabarleyda ka mid ah midabkeedu madow guduud ku dheehanyahay ah oo samaysa xammeetida, dhiiggana wixii sumeynaya ka ilaalisa. 2. Qaybta dhexe ee miraha, jilicsan, qolof ku dahaaran oo uu geedku ka dhasho.

beer² m.db (-ro, m.l) Dhul la falay oo dhir, miro, badar iwm lagu abuurid karo.

beer³ f.gl (-ray, -rtay) 1. Dhul miro ku abuurid. 2. Ku b.: dareen gaar ah ku abuurid (qof).

2013: 2 fal, 3 m.lab, 1 m.dheddig

beer¹: (fal) dhul abuur oo wax ka soo saar. *Barbari ninkii beertay gubtaa.* **Dh:** turuq, qod.

beer²: (fal) «ku ~» ku abuur jacayl, xumaan iyo walwal. *Warkii xalay walawal buu igu beeray.*

beer³ -ka: (magac, lab, keli) iniinyaha labada qalbac leh: xubin ku dhex jirta sida bun, yicib, quulleh, garas iyo waxii la mid ah. *Beer badan baa ku jira quullaha.*

beer⁴ -ka: (magac, lab, keli) xubin uurkujirta ka mid ah, jidhka noolaha ku jirta, ka ilaaliya sunta iyo waabeeyada, dheef shiidka door lixaad leh ka qaata, xammeetidana sameeya.

beer⁵ -ka: (magac, lab, keli) cudur beerka barariya oo qofka uu hayaa yeesho yalaalugo, neefqabatin, cuntoxumi iyo oonta xoolaha oo uu ku xanuunsado.

beer⁶ -ta: (magac, dhedig, keli) dhulka dalagga cunnada laga soo saaro. **Dh:** aslaax.

8.3

aqri

Ingen av de tre ordböckerna innehåller stavningen **aqri**. man måste själv veta att man ska söka på **akhri**.

Det hade varit bra med en hänvisning, t.ex. **aqri**, eeg **akhri**.

Keenadiid 1976:

Akhriyid (-da) — Erey ama hadal qoran kicin; ku dhawaaqid; naqid; marin.

Puglielli & Mansuur 2012:

akhri *f.g1/2* (-iyay, -iday/-isay; -iyi) Erayo ama weedho qoran daalacasho ama kor ugu dhawaaqid.

Aleynikof 2012:

akhrin ЧИТАТЬ

biya-dhac

Stavningen **biyadhac** dominerar. Puglielli och Mansuur anger två olika stavningar med olika betydelser.

Keenadiid 1976:

Biyadhac (-a) — 1. (xoolo) balli waran ama webi ka cabbid. 2. Meel jab ah oo biyo ka degtaan (ama « bi-yadhaceen »).

Puglielli & Mansuur 2012:

biyaḏhac¹ *m.l* 1. *ld* **biyadhaceen.** (-cyo, m.dh)
Qar sare oo biyaha qulqulaya ay ka daataan.
2. (-cyo, m.dh) Meel godan oo biyo qabatin
leh oo qar, buur iwm ku hoos taalla. 3. (-cyo,
m.dh) Go'aan; duluc; murti. 4. *ld*
biyadhicid.

biyadhac² *f.mg1* (-cay, -cday; -dhici) Xoolo
meel biyo leh ka harqasho.

biyodhac *m.l* (-cyo, *m.dh*) (*jool.*)
Dhicidbiyood degdeg ah, badanaa waxa
sameeya sal dhadhaab adag ee marin webi,
oo ufug ah ama tiiro hoosaad deggan, oo dul
yaal dhadhaab jilicsan.

[Aleynikof 2012:](#)

biyadhac(-a) 1) водопад; 2) водопой

[Hashi, Jigjiga 1998:](#)

biyadhac -a: (n) waterfall
(*wo·ter·fool*); cascade (*kaas·keeyd*)
~ biyodhac

biyodhac -a: (n) waterfall (*wo·ter·fool*);
cascade (*kaas·keeydh*) ~
biyabax

[Aadan, Djibouti 2013:](#)

biyadhac¹ -a: (magac, lab, keli) guryaha saqafkooda dhinka biyaha roobku uga dhacaan. Dh: majaroor, biyashub.

biyadhac² -a: (magac, lab, keli) meel hoose oo qaw ah ama haadaan ah oo biyo socdaa ka dhacaan, halka biyuhu ku hoobtaan. *Garabada biyadhaca ku taalla ku soo dabbaasha.* Dh: biyashub.

biyadhac³ -a: (magac, lab, keli) xoolo, biyo wadhan oon shubaal ahayn loona kala horaynin ka cabbid.

[Zorc, Osman 1993:](#)

biyadhac¹ (-a) n2a-m-cmp swamp, marsh, watering place for cattle ~ livestock
biyadhac² (-a) n2a-m-cmp waterfall, cascade; rapids

danbe

Den äldsta ordboken har bara **danbe**, de nyare har främst **dambe**. Den ryska hänvisar från **danbe** till **dambe**.

[Keenadiid 1976:](#)

Danbe — Xagga gadaale xiga; dib; danbeeya.

[Puglielli & Mansuur 2012:](#)

dambe s. 1. *Ka d.: dabadeed, kaddib.* Tus. “Fasaxa ka dambe ayaan is arkaynaa”.
2. Gadaal xiga; dambeeya. *ld damme.*

[Aleynikof 2012:](#) (CM. = eeg)

danbe CM. dambe

dambe последний; завершающий;
последующий; очередной; про-
шлый; недавний; задний

Aadan, Djibouti 2013:

dambe¹: (tilmaame) waqti aan hadda ahayn oo soo
socda. *Mar dambe ii soo noqo aad ii warrantide.*

Dh: danbe, damme.

dambe²: (tilmaame) meel aan xagga hore ahayn.
Xagga dambe fadhiisi wiilka. Dh: danbe, damme.

danbe: (tilmaame) xagga gadaal xiga; xagga danbe.

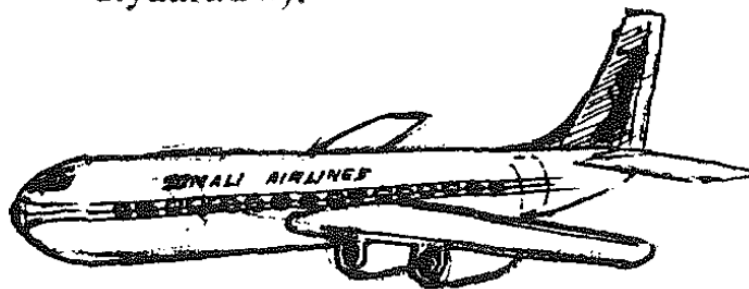
Ninka danbe sii shaaha.

diyaarad

Keenadiid 1976:

Diyaarad (-da) — Dayuurad.

Dayuurad (-da) — Gaadiid la duuliyo
oo baalal leh oo dadkiyo alaabada-
ba qaada, qaarkoodna lagu dagaal-
lamo oo aad u dheereeya (ama
« diyaarad »).

DAYUURAD

Puglielli & Mansuur 2012:

diyaarad *m.db ld* **dayuurad.**

dayuurad *m.dh* (-do, *m.l*) Gaadiid hawada mara, rakaabka iyo xamuulka qaada, jaad ka mid ahna lagu dagaallamo. *ld* **dayaarad**, **diyaarad**.

[Aleynikof 2012:](#)

diyaarad(-da) cm. dayuurad

dayuurad(-da) самолет; аэроплан;
~ **aan duuliye lahayn**, ~ **aan cidi wadin** беспилотный летательный аппарат (БЛА); ~ **biyaha degta** гидросамолет; ~ **dirirtada ah** истребитель; ~ **duqaysada ah** бомбардировщик; ~ **dhaamisa** самолет-заправщик; ~ **korjoogta** патрульный с.; ~ **qumaatiga ah** вертолет; ~ **ra-kaabka ah** пассажирский с.;
~ **sahanka** самолет-разведчик; ~ **xammuulka ah** транспортный с.

taqtar

Ordböckerna verkar ge mera stöd åt **takhtar** och mindre åt **dhakhtar**, men båda formerna finns med i alla tre ordböckerna.

[Keenadiid 1976:](#)

Dhakhtar (-ka) — Takhtar, doktor.

Takhtar (-ka) — 1. Qof cudurrada iyo dawooyinkooda bartay inuu wax ka qabtona idan u qaba. 2. Qof shahaado takhtarnimo haysta siiba kan ka soo baxay jaamacadda cilmiga dawada; (Ereygaan iyo waxaa isku mid ah ereyga «doktor», haseyeeshee kan hore wuxuu u go'an yahay «dawada», kan danbese qof kasta oo Jaamacad shahaado ka qaatay — laamaha cilmiga mid-dood kasta — baa ahaan kara).

[Puglielli & Mansuur 2012:](#)

dhakhtar *m.l ld* takhtar¹.

takhtar¹ *m.l (-rro/-khaatiir, m.db)* Qof aqoon u leh cilmiga daaweynta. *ld dhakh-tar.*

takhtar² *f.gl (-ray, -rtay)* Cid daawayn.

[Aleynikof 2012:](#)

dhakhtar(-ka) Pl: dhakhaatiir(-ta)
врач, доктор; ~ **xoolaha** ветеринар

takhtar(-ka) Pl: takhaatiir(-ta) врач;
~ **dhegta**, **sanka iyo hunguriga**
отоларинголог; ~ **indhaha** оку-
лист; ~ **ilkaha** дантист; ~ **ilaali-
yaha** дежурный врач; ~ **mindiyeed**
хирург; ~ **gantaalaha X** рентгено-
лог; ~ **xoolaha** ветеринар

taxaddir

Stavningen **taxaddir** finns inte i någon av ordböckerna. Den stavning som får mest stöd är **taxaddar**. I Djibouti 2013 finns **taxadder** som enda form.

Finns inte i [Keenadiid 1976](#).

[Puglielli & Mansuur 2012](#):

taxaddar¹ *m.l* (-ryo, *m.dh*) Digtooni; feejigni.
taxaddar² *f.mg1* (-ray, -rtay) Wax halis ah ka
digtoonaansha.

[Aleynikof 2012](#):

taxadar(-ka) предосторожность,
осторожность, осмотрительность

taxadirid быть осторожным, осмот-
рительным; осторожничать; **ka** ~
предостерегаться чего-л.

[Aadan, Djibouti 2013](#):

taxadder¹: (fal) digtoonow, feejignaw. *Taxadder oo
ilaalo iyo fiiro gaara u yeelo. Dh: feejignow.*
taxadder² -ka: (magac, lab, keli) digtooni iyo feejigni.

waydiin

Alla tre ordböckerna skriver **-ey-**, bara den ryska skriver **-d-**.

Keenadiid 1976:

Weyddiin (-ta) — Qof hadal u jeedin si jawaab looga helo; su'aalid; warin; warsad; haybin.

Puglielli & Mansuur 2012:

weyddii *f.lg2* (-iiyay, -iisay) 1. Qof si jawaab looga halo su'aal u jeedin; warso. 2. Cid wax ka codsasho.

weyddiin *m.f.dh eeg* weyddii. *ld* weyddis.

Aleynikof 2012:

weydiin(-ta) 1. опрос, расспрашивание; 2. спрашивать, расспрашивать; **waxaa is~ leh ...** спрашивается, возникает вопрос...

arrin

Alla tre ordböckerna anger både maskulinum och femininum.

Alla sätter maskulinum först.

Keenadiid 1976:

Arrin (-ka, -ta) — Talo, hadal iyo in wax laga qabto u baahan; xaal; talo; xaajo.

Puglielli & Mansuur 2012:

arrin *m.lldh* (-imo, *m.l*) Talo, hadal iyo in wax laga qabto u baahan; xaajo.

Aleynikof 2012:

arrin(-ka, -ta) вопрос; проблема

guddi

Alla tre ordböckerna anger båda genusen. Keenadiid sätter femininum först, de andra två sätter maskulinum först. Djibouti 2013 anger bara femininum.

Keenadiid

1976:

Guddi (-da, -ga) — Dad loo magacaabay inay arrin gaar ah galaan oo wax ka qabtaan; guurti.

Puglielli & Mansuur 2012:

guddi *m.lldh* (-iyo, *m.dh*) 1. Dad loo xilsaaray inay ka arrimiyaan xaajo doodi ka taagantahay. 2. Dad loo xilsaaray inay socodsiiyaan maamul dawladeed, shirkadeed iwm.

Aleynikof 2012:

guddi(-ga, -da) совет, комитет, комиссия; ~ **Caddaaladda** Комитет правосудия; ~ **Culimada** Совет улемов (в Сомали)

Aadan, Djibouti 2013:

guddi -da: (magacwadareed) cid gaar ah oo loo saaray in ay arrin ka soo taliyaan oo go'aamiyaan ama soo gudbiyaan aragti laga dhaqaaqo.

roodhi

I de flesta ordböcker finns bara formen **rooti -ga**.

I Djibouti 2013 är huvudformen **roodhi -ga**.

Ingen ordbok anger artikeln **-da**.

Keenadiid 1976:

Rooti (-ga) — Bur intá biyo lagu rafaajiyo oo la khamiiriyo oo qaab badan loo yeelo, furun lagu dubo; kimis; laxoox.

Puglielli & Mansuur 2012:

rooti m.l Cunto ka samaysan bur cajiiman, khamiir iyo waxyaalo kale oo marka la jarjaro foorno lagu dubto.

Aleynikof 2012:

rooti(-ga) хлеб, булка

Aadan, Jibouti 2013:

roodhi -ga: (magac, lab, keli)) furun la quuto oo qooshka daqiiqda laga dubo. *Roodhi wacan, oo nin loo dubay, oo ninkii duday, oon ka daba tegay, uu i soo dilay. Dh: rooti, furun.*

rooti -ga: (magac, lab, keli) eeg roodhi.

shimbir

De flesta ordböcker anger bara **-ta**.

Den ryska anger både **-ta** och **-ka**.

Keenadiid 1976:

Shinbir (-ta) — Nafley lafdhabar leh oo ugax dhasha oo dhiig kulul, oo baalal leh oo duusha; haad.

Puglielli & Mansuur 2012:

shimbir¹ *m.l/dh* Cudur ku dhaca dadka iyo xoolaha oo afka qallociya.

shimbir² *m.dh (-ro, m.l)* 1. Qayb ka mid ah lafdhabarleyda, oo ugax dhasha, oo dhiig kulul, baalal leh oo duusha. 2. Shimbir meel dhexaad ah, midab qurxoon oo xasharaadka cuna. *ld shinbir.*

Aleynikof 2012:

shimbir(-ta, -ka) птица; ~ **libaax(-da)** филин; ~ **malab(-ta)** птица-пчелоед; ~ **yaxaas(-ta)** «крокодилов сторож» (вид кулика); ~ **ba** ~ **kiisuu la duulaa** Всякая птица в своей стае летает (*посл.*)

Aadan, Djibouti 2013:

shimbir¹: magac ama naanaays loo baxsho wiil shimbirta sideeda u fudfudud.

shimbir² **-ta**: (magac, dhedig, keli) nafley lafdhabarleyda ka mid ah oo ugax dhasha oo dhiig kulul, oo baalal leh oo duusha. **Dh**: haad, shinbir. **Wa**: shimbiro.

aabbe

Bara **Puglielli & Mansuur 2012** anger böjningsformer:

aabbe, aabbayaal, aabbayaalka/aabbayaasha

aabbe *m.l* (-bayaal, *m.l/m.db*) 1. Nin ubad dhalay. 2. (*u.j*) Aabbow!; wiilkaygiyow! *la aabbo.*

abti

Bara [Puglielli & Mansuur 2012](#) anger böjningsformer:

abti, abtiyo, abtiyada; abtiyaal, abtiyaalka/abtiyaasha

abti *m.l* (-iyo, *m.db* /-iyaal, *m.l/db*)
1. Haweeney carruurta ay dhashay waxa uu walaalkeed u yahay. 2. *u.j.* abtiyow! 3. *u.j.* wiilka aan abtiga u ahayow!; gabadha aan abtiga u ahayey!

dhagax

[Puglielli & Mansuur 2012](#):

dhagaxyo, dhagaxyada // dhagxaan, dhagxaanta

dhagax *m.l* (-xyo/-gxään, *m.db*) Adke yaryar iyo waaweyn leh, buuraha ama dhulkahoose laga helo oo wax lagu dhisto.

nooc

[Puglielli & Mansuur 2012](#):

noocac, noocaca // noocyo, noocyada

nooc *m.l* (-cac, *m.l/-cyo, m.db*) Qayb wax ka mid ah oo leh tilmaamo u gaar ah; cayn; namuun.

tuug

Puglielli & Mansuur 2012:

tuug, tuugta

tuug¹ *m.l* (tuug, *m.db*) Nin wax xadid
caadaystay.

wax

Puglielli & Mansuur 2012:

waxyaalo, waxyaalaha // waxyaabo, waxyaabaha

wax *m.l* (-xyaalo/-xyaabo, *m.l*) 1. Shay; walax.
2. Arrin; talo; xaal.

dheer

Keenadiid 1976:

Dheer — 1. *ā*) (qof, geed, buur, kd.)
kor iyo xagga cirka u fog; dhererkii
loo badnaa wax u weheshaan; aan

Puglielli & Mansuur 2012:

dheer² *f.g/mg4* (-raa, -rayd; dhaadheer)
1. (*f.mg*) Wax aan jooggiisu gaabnayn
ahaansho. 2. (*f.mg*) Wax meel fog ku sugan
ahaansho. 3. (*f.mg*) Waqti muddo la sugayo
ama la soo dhaafay ahaansho. 4. (*f.g*) Is dh.:
isla mid ahaansho, kisi ahaansho (nambar).

Aleynikof 2012:

dheer 1) длинный, высокий; глубо-
кий; 2) далекий, дальний; долгий,
длительный; 3) громкий; **waxaa**
intaas (u) ~ к тому же, кроме того

wanaagsan

Ingen information ges.

Puglielli & Mansuur 2012:

wanaagsan *f.mg4* (-naa, -nayd) 1. Wax wanaag leh ahaansho. 2. Ku w.: wax, wax gaar ah ku habboon ahaansho.

akhri

Puglielli & Mansuur 2012:

akhriday / akhrisay

akhri *f.g1/2* (-iyay, -iday/-isay; -iyi) Erayo ama weedho qoran daalacasho ama kor ugu dhawaaqid.

bax

Puglielli & Mansuur 2012:

akhri

akhriyid-da = akhriyi karaa

akhrin-ta = akhrin karaa

Keenadiid 1976:

Akhriyid (-da) — Erëy ama hadal qoran kicin; ku dhawaaqid; naqid; marin.

Puglielli & Mansuur 2012:

akhri *f.g1/2* (-iyay, -iday/-isay; -iyi) Erayo
ama weedho qoran daalacasho ama kor ugu
dhawaaqid.

Aleynikof 2012:

akhrin ЧИТАТЬ

arag

Keenadiid 1976:

Puglielli & Mansuur 2012:

Aleynikof 2012:

bax

Keenadiid 1976:

Puglielli & Mansuur 2012:

Aleynikof 2012:

albaab

Keenadiid 1976:

Albaab (-ka) — Dhis laga sameeyey
qori, bir, kd., oo marinka irridaha
guryaha iyo wixii la mid ah fasee-
xado lagula qabto oo la xiro, oo
la furo.

Puglielli & Mansuur 2012:

albaab¹ *m.l* (-bbo/-byo *m.dh*) Bir, loox iwm
oo hab gaar ah loo sameeyey oo guryaha
irdahooda lagu awdo.

Aleynikof 2012:

albaab(-ka) дверь

Aadan, Djibouti 2013:

albaab -ka: (magac, lab, keli) meesha laga galo lagana baxo guriga. *Albaabka furihisii wuu lumay.*
Dh: kidin, kadin, irrid, afaaf. **Wa:** albaabo.

Hashi, Jigjiga 1998:

albaab -ka : (n) door (*dhoor*) ~ irid.
Ex: albaabka ku xiga; the next door

Zorc, Osman 1993:

albaab (-ka) n2-m door {Arb}

ugax

Keenadiid 1976:

Ugax (-da) — Jir kankoonsan oo shinbiraha dheddig iyo kalluun iyo halaq iyo cayayaan badani dhaalaan, waxaana ku gudajira abuur yar iyo wuxuu ku noolaan lahaa taniyo intuu ka koro oo qolofa ku rogan uu ka soo baxo; ukun.

Puglielli & Mansuur 2012:

ugax¹ *m.dh.u* (-gxaan, *m.dh*) 1. Shay kakoonsan, qolof adag oo ay dhasho nafleyda inta aan naasleyda ahayn, oo uu ku jiro abuurka ilmaha iyo nafaqadii korin lahayd; ukun. 2. Unug dheddig oo ka soo go'a ugxiyaha naasleyda dheddig oo marka uu bacrimiyo unugmaniga labi ilmo ka abuurmaan.

ugax² *m.dh* (**ugxanno**, *m.dh*) (*baay.*) Unug taran oo qaangadh ah oo laga helo xayawaanka dheddig, kaasi oo uu saaroo ugxansiduhu.

Aadan, Djibouti 2013:

ugax¹ -da: (magac, dhedig, keli) eeg ugac.

ugax² -da: (magac, dhedig, keli) unug taran oo qaangadh ah oo laga helo xayawaanka dheddig, kaasi oo uu saaroo ugxansiduhu.

nacas

Keenadiid 1976:

Puglielli & Mansuur 2012:

Aleynikof 2012:

gacan

Keenadiid 1976:

Gacan — 1. (-ka) *a)* Xubin dhuun la moodo oo madaxa maroodiga ka lallaadda: waa sankii iyo bushintii kore oo isku samaysmay, wuxuuna isku darsaday xoog iyo jiljileec; docda kore waa adayg qallafsan gudo-ujeeddaduna waa wax jilicsan; Maroodigu wuxuu karaa inuu geed weyn gacankiisa ku jebiyo, dhinaca kalena, wax yar, sida xabbad digir ah oo kale, uu ku qaado. *b)* Biyo jiidan oo ama bad ka dillaaca ama biyo kale, oo dhulka engegan dhex gala. *c)* (qalab, weel) meel soo baxsan oo gacanta lagu qabto. 2. (-ta) (oogada dadka) xubinta qarqarka ka bilaabata oo faraha ku dhammaata oo ay ka mid yihiin cududda, xusulka, dhudhunka, sacabka...

Puglielli & Mansuur 2012:

gacan¹ *m.l* (-ammo/-nno, *m.dh*) Khoori.

gacan² *m.l* (-ammo/-nno, *m.dh*) (*xis.*) Xarriiq toosan ee ka timaada xuddunta kuna dhammaata bar ku taalla meeriska goobada ama fogaanta ka bilaabata xuddunta kubbad, kuna dhammaata bar ku taal dusha kubbadda.

gacan³ *m.dh* (-cmo, *m.l*) 1. Xubinta faraha leh ee dadka wax ku qabsado. 2. Xubin dheer, madaxa maroodiga ka lallaadda oo uu wax ku qabsado kana neefsado. 3. Dhegta weelasha iwm.

Aleynikof 2012:

gacan(-ka) 1) залив; 2) хобот;
3) ручка, рукоятка, поручень; под-
локотник

gacan(-ta) 1) рука; 2) стрелка;
3) радиус; ~ **ka geysasho** помо-
гать в чём-л.; ~ **isula tegid** под-
раться; ~ **ku dhigid** арестовать,
задержать; ~ **siin** помогать; ~ ~
bay dhaqdaa, wadajirna wejigay

dhaqaan. Рука руку моет, а обе
руки – лицо (посл.)

Hashi, Jigjiga 1998:

gacan -ta: (n) 1. arm (*aarm*); hand
(*heendh*). 2. -**ka:** gulf (*golf*); peninsula
(*panin·sila*); canal (*kenaal*); channel
(*jan·nel*). *Ex:* *Gacanka Suweeyz;*

Suez Canal; 3. [*mathematics*]
radius (*ree·di·yes*) —**ka gacan**
sarreeya: (*Expreesion*) having the
upper hand. — **u gacandhaaf -ay /**
tay: (v) 1. steal (*istiil*); take property
without permission. 2. intrude
(*in·turuudh*); interfere (*in·tar·fiir*);
meddle (*medhal*) ~ **faragalin** —**ku**
gacansayr -ay / tay: (v) deny
firmly, dismiss out of hand; refuse
(*rif·yuuz*); reject (*ri·jakt*) ~ **diidmo**
qayaxan

Aadan, Djibouti 2013:

gacan¹ -ka: (magac, lab, keli) bad yar oo dhulka soo dhexgashan.

gacan² -ka: (magac, lab, keli) addinka dheer ee maroodiga xagga hore ka laallaada oo ah tuunbo uu biyaha ku soo nuugo, geeda ku gurto kana neefsado oo xoog badan. *Maroodigu gacankiisa ayuu dhirta ku jejebiyaa.*

gacan³ -ta: (magac, dhedig, keli) labada addin ee sare ee uu dadku leeyahay mid ka mid ah. *Gacanta midig wax ku cun.*

Zorc, Osman 1993:

gacan¹ (-ta Pl: gacmo (/ha)) n3-f hand, arm; [ext.] radius {mathematics} Ex: Gacmaha madaxa saar! 'Put your hands up!'

gacan² (-ka Pl: gacanno ~ gacammo (/da)) n2-m elephant's trunk

gacan³ (-ka) n2-m peninsula; channel for water, bay, inlet, gulf Ex: Gacanka Carbeed 'the Arabian Peninsula'

il

Keenadiid 1976:

Puglielli & Mansuur 2012:

Aleynikof 2012:

dheg

Keenadiid 1976:

Dheg (-ta) — 1. Xubinta oogada ku taal oo dhawaaqa, yeerta iyo shanqarta qabata oo garata; xubiuta maqalka; dhegta dadku waxay u qaybsantaa saddex meelood oo mid waliba hawlo gaar ah qabato; dheg soke, dheg dhexe iyo dheg shishe. 2. (weel, qalab, kd.) meelo sida dhegta soo baxsan oo la qabto ama wax kale tara; carrab. 3. Magac wanaagsan; caannimo; sharaf.

Puglielli & Mansuur 2012:

dheg¹ m.db (-gó, m.l) 1. Xubinta maqalka nafleyda. 2. Hilqadaha haweenku isku qurxiyaan ee dhegaha dacalkooda surtaan middood. 3. Weel, qalab iwm meesha la qabto si loo qaado ama loo jiido. 4. Magac wanaagsan; caannimo; sharaf. 5. Shebeg lakabyo isa saaran ah, xanjo ka samaysan oo ay shinnidu malabka ku keydsato, ilmahana gashato.

Aadan, Djibouti 2013:

dheg¹: (fal) «ku ~» meel sida xanjada ugu nabmid.

dheg² -ta: (magac, dhedig, keli) xubinta dareenka maqalka; lixaad maqalka.

dheg³ -ta: (magac, dhedig, keli) wax kaste oo uu dumarku dhegaha sudho oo isku qurxiyo. *Dheg keliya oo luul ka samaysan ayay Aamina gashantahay.* **Dh**: wisaakhyo, hilqad.

Hashi, Jigjiga 1998:

dheg -ta: (n) 1. ear (*iyar*). 2. earring (*ii-ringi*); earbob (*iyar-baab*) ~ dhego. 3. handle (*han-dhel*). 4. **ku dheg -ay / tay**: (v) hold on; cling (*kiling*); stick fast; stand firm ~ ku adkeyso

Tema 9. Ordförrådets moderna utveckling

9.1 Allmänna frågor

1. De fyra strategierna var: 1. Ge gamla ord nya betydelser. 2. Ge vanliga ord en smalare betydelse. 3. Låna ord från andra språk. 4. Skapa helt nya ord.
2. Man skapade hellre nya ord än lånade ord för att underlätta för befolkningen att förstå betydelsen av nya ord och begrepp.
3. Denna tradition kommer från de första radiostationerna som öppnade i Mogadishu och Hargeysa redan på 1940-talet.
4. Hared menare att myndigheterna på 1970-talet medvetet lät bli att formulera tydliga regler vissa delar av stavningen för att undvika att skapa motsättning kring detaljer i stavningen som kunde upplevas favorisera en annan del av befolkningen än den egna gruppen.
5. Detta gäller framför allt för stavningen av ljuden r/dh, aw/ow, ay/ey.
6. Flest lånord kommer från arabiskan, sedan från engelskan och på tredje plats från italienskan.
7. Ett översättningslån innebär att man tar ett ord i ett främmande språk som modell. I stället för att låna ordet så översätter man ordet del för del (morfem för morfem), t.ex. pre-posi-tion -> hor-yaal-e

9.2 Nya ord

Qaamuuska eray bixinta ee Bayoolaji. Muqdisho 1987.

Ear	Dheg
Ear drum	Dheg dhexaad
Ear Ossicle	Laf dhegood
Ecdysis	Xuub dhacsi, Qubridasho
Echinodermata	Ikaynodeermaata
Ecological Factor	Samaynta Ikolojiga
Ecology	Ikooloji
Eco species	Sinji degaan
Ecosystem	Habdhis degaan
Ecotype	Degaan Ikooloji
Ectoderm	Dubduleed
Ectoparasite	Dulin duleed
Ectoplast	Balaasma duleed

habdhis deegaan - fras (sammansättning + enkelt ord), helt somaliskt

qubridasho (sammansättning), xuubdhacsi (sammansättning), helt somaliska

balaasma-dul-**eed** (anpassat lånord pl > bal) sammansättning+**avledning**

Qaamuuska eray bixinta ee Fisikis. Muqdisho 1987.

Characteristic curve	Xood Astaameed
Charge	Saldanab
Charge density	Cufnaan seldanab
Charles law	Xeerka jaariis
Chemical constants	Madoorsoomayaal kimikaad
Chemical Energy	Tamar kfiimikaad

kiimiko

kiimik-aad (lånord + somalisk ändelse)

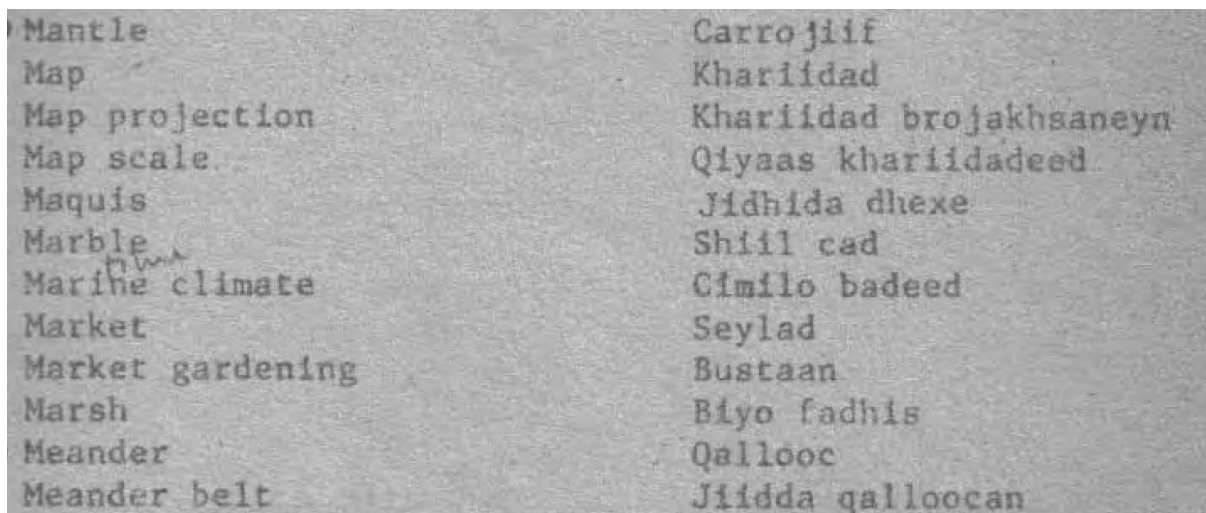
tamarkiimikaadka (sammansättning + avledning)

libaaxbadeedka

saldanab (sammansättning)

xeerka jaarlas (lånord anpassat till somaliskans ljudsystem)

Qaamuuska eray bixinta ee Juqraafi. Muqdisho 1987.

Mantle	Carrojiif
Map	Khariidad
Map projection	Khariidad brojakshaneyn
Map scale	Qiyaas khariidadeed
Maquis	Jidhida dhexe
Marble	Shiil cad
Marine climate	Cimilo badeed
Market	Seylad
Market gardening	Bustaan
Marsh	Biyo fadhis
Meander	Qallooc
Meander belt	Jiidda qalloocan

carrojiif (sammansättning)

khariidad (lån från arabiska)

brojakshaneyn (ljudmässigt anpassat lånord med somalisk ändelse)

bustaan (persiskt lånord bu - doft, stan - plats)

Qaamuuska eray bixinta ee Xisaab. Muqdisho 1987.

Correspondence	Aaddanaan
Corresponding	Isku-aaddanannsho
Corresponding angles	Xaglo gudboon
Corresponding sides	Dhinacyo isku aaddan
Cosecant	Kosikant
Cosine	Kosayn
Cost price	Qiimaha gadasho
Cotangent	Kotaanjant
Count	Tiri
Counter	Tiriye
Counter clockwise	Lid-saacadwareeg

Många lånord, anpassade till somaliskt uttal

atam

Study Companion, Sayniska, London 1992

Cellular transformation	=	Doorin unugeed
Cellulose	=	Saliloos
Central nervous system	=	Habdhiska dareenwadka dhexe
Centre of gravity	=	Xudun cufisjiidad
Centrifugal force	=	Lid xoog xudumeed
Centrum	=	Jibsin
Cerebellum	=	Maskax yar
Cervix	=	Xordan luqumeed
Characteristics	=	Astaamo
Charge	=	Danabeyn
Chlorophyl	=	Cagaariye

maskax-da yar (fras: substantiv + adjektiv)

maskaxyar-ta (sammansättning)

lillhjärnan (ett ord, en sammansättning)

xordanluqumeed-ka (sammansättning)

xordan

cagaariye

dheg dhexaad - mellanörat / trumhinnan?

reeme - liten trumma > trumhinna (gammalt ord används på nytt sätt)

Tema 10. Terminologi

(Modersmåslärare)

Övning 2.

1. Leta efter typiska termer i de tre texterna. Försök hitta minst tre termer i varje ämne.

2. Försök avgöra på vilket sätt termen är bildad:

lånnord		med		ljudanpassning
lånnord		utan		ljudanpassning
översättningslån				
gammalt	ord	med	ny	betydelse
rot+rot				
rot+ändelse				
rot+rot+ändelse				
två	ord	som	en	fras

Kani waa sawir goobo.

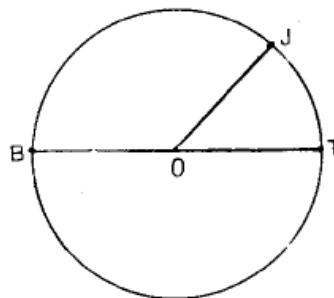
O waa **Xudunta** goobada. BOT waxa

la yireahdaa **dhexroor**. Waxa kale oo loo

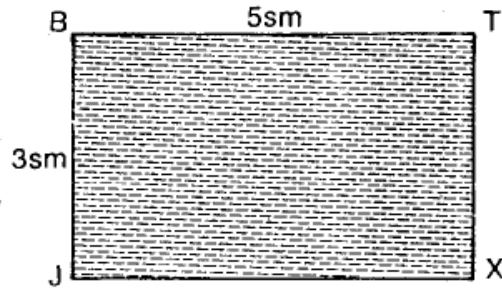
qori karaa \overline{BT} , taasi oo ah xariijinta BT.

J waa bar goobada ku dul taal. \overline{OJ} waa **gacanka** goobada.

\overline{OB} iyo \overline{OT} iyaguna waa gacanno.

Shaxankani waa laydi. Laydi waa shaxan afar dhinac leh oo labadii dhinac ee iska soo horjeedaba ay isle'eg yihiin, afartiisa xagloodna ay qumman yihiin.

Haddii dhinaca BT ee leydigan cabbirkiisu yahay 5 sm, dhinaca JX cabbirkiisu waa 5 sm, waayo JX waa dhinaca ka soo horjeeda BT. Haddii dhinaca BJ uu cabbirkiisu yahay 3 sm waa immisa cabbirka TX?

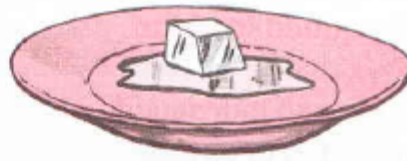
Dhinaca dheer ee laydiga waxa la yiraahdaa dherer (dh), dhinaca gaabanna waxa la yiraahdaa ballac (b).

Laydiga kor ku sawiran wareeggiisu (w) waa wadarta cabbirrada dhinacyadiisa oo ah,

$$5 \text{ sm} + 3 \text{ sm} + 5 \text{ sm} + 3 \text{ sm} = 16 \text{ sm}.$$

Xisaab, Fasalka 4aad, Muqdisho 1985

Barafku waa uu milmay.
Barafku waxa uu isu beddelay
hoor (biyo).

Si kale haddii aynu u dhigno,
adke ayaa isu beddelay hoor.

Adkaha iyo hoorka waxa aan ku magacownaa xaalado.
Markii uu barafku dhalaalay waxa dhacay isbeddel xaalad.

Imminkana waxa aynu eegi doonnaa isbeddellada xaalad kale.

Waxqabadka 3aad

Waxa aad u baahan tahay biyo qabow, dhadharo, dab, kildhi
iyo dabool.

kildhiga biyo ka buuxi oo dabka
saar.

Maxa aad arki kartaa marka biyaha
kildhigu ay karaan?

Marka ay biyuhu karkaraan, waxa
ka soo baxa kildhiga uumi-biyood.

Imminka barahaaga ayaa u dhigi doona dabool uumi-
biyoodka.

Maxa aad ku arki kartaa daboolka dushiisa?

Maxaa dhaca marka ay uumi-biyoodku ku dhacaan daboolka
qabow?

Biyihii waxa ay isu beddelaan uumi-biyood marka la
kululeeyo.

Uumi-biyoodkuna waxa uu dib isugu beddelaa biyo marka la
qaboojiyo.

Uumi-biyoodku waa neef.

Saynis, Fasalka 4aad, Hargeysa 2001

1.2 Astaamaha guud ee magacyada

a. Caynta: lab iyo dheddig

Caynta magaca, gaar ahaan marka aan qodob raacsanayn, waxaa lagu gartaa codkaca iyo dhammaad yara kala duwan ee ay leeyihiin magacyada qaarkood, dib baanse uga faalloon doonnaa arrintaas.

Magacyada labeed

Waxaa ka mid ah: *nin(ka)*, *ari(ga)*, *miis(ka)*, *gabay(ga)*, *fal(ka)* iwm. Magacyada labeed waxaa lagu aqoonsadaa **codkaca** (tone) oo ku dhaca shaqalka ka horreeyo midka ugu dambeeya, magacyada dheddigna shaqalka ugu dambeeya ayaa codkacu ku dhacaa. Sidaa darteed aad ayay u badanyihiin magacyada mataanaha ah, oo kala duwanaanta codkacooda uun lagu kala sari karo micnaha kala duwan ee ay kala leeyihiin labada magac oo lab iyo dheddig kala ah sida kuwa soo socda:

L	Dh
<i>inan (ka)</i>	<i>inán (ta)</i>
<i>ceesáan (ka)</i>	<i>ceesaán (ta)</i>
<i>dálab (ka)</i>	<i>daláb (ta)</i>
<i>shílin (ka)</i>	<i>shilín (ta)</i>

QAAMUUSKA AF-SOOMAALIGA, ROMA 2012

10.1 Allmänna frågor

1. En term är ett ord som har givits en exakt definition av termens användare inom ett specifikt verksamhetsområde t.ex. inom någon vetenskap, inom något yrkesområde, inom något intresseområde eller inom något forskningsområde.

2. Termer behövs för att man ska kunna vara helt säker på att man menar samma sak och förstår varandra korrekt när man sysslar med viktiga saker. Man vill till varje pris undvika missförstånd på grund av att man använder ord på olika sätt.

I vardagen är det ju inte ovanligt med missförstånd på grund av att olika personer tolkar samma ord på olika sätt.

3. Som allmänt ord översätts ordet **magac** till svenska med ordet *namn*.

4. Som term översätts ordet **magac** till svenska med ordet *substantiv*.

5. Det ord som utgör det mest typiska exemplet på term är

Ex. 1. horgale

Ex. 2. borotiinka

Ex. 3. jamhuuriyadda (dimoqraaddiga)

Ex. 4. Jeermigu

Ex. 5. waafyaha (kalluun, biyo)

Ex. 6. isirka

De mest typiska termerna förekommer knappast som allmänna ord i språket där de skulle ha en "ungefärlig" betydelse.

Orden inom parentes kan också vara termer, men dessa ord används ofta i det allmänna vardagsspråket i en mera "ungefärlig" betydelse. Därför är de inte lika tydliga termer, men de kan förstås vara termer om man använder den på ett vetenskapligt sätt baserat på en exakt definition. Därför är de orden också bra svar.

10.2 Terminologi i skolböcker

Saynis, Fasalka 4aad, Hargeysa 2001

adke, hoor, neef, wejiyada, uumi-bax, biyow, dhalaal, borootiinnada, karboonhaydrayd, dux, fiitamiinno, macdan, huyuumas, xarriiq toosan, ilays-noqodka, kulgudbiye, kulmagudbiye

Saynis 5, Itoobiya 2014

neefaha, habka neefmareenka, cayayaanka, kalluunka, berri-biyoodka, xamaaratada, hab-qorraxeedka, dayax-gacmeedyada

Cilmiga Bulshada, Muqdisho 2011

guddoomiyaha degmada, maxkamadda degmada,

Xisaab, Fasalka 4, Muqdisho 2001

Tiro, qiimo rugeed, isugeyn, kalagoyn, iskudhufasho, isuqaybin, jajabyo, dherer, mitir, sentiimitir, wareeg, bed, waqti, tirooyinka fidsan, dhufsaneyaal, isiro, milimitir, kiiloomitir, saddexxagallo, labajibbaarane, laydi, joometari, xagal, xagal qumman, xagal fiiqan, xagal furan, khasaare, faa'iido

Repetitionsövningar, Tema 6-10

1. (2 p.) Ge exempel på två innehållsord i somaliskan.

guri, hurdaa, buluug

2. (2 p.) Ge exempel på två grammatiskt funktionsord eller formord i somaliskan.

ku, aan, kee

3. (2 p.) Ge exempel på två somaliska ord som är synonymmer.

aqal, guri

4. (2 p.) Ge exempel på två typiska arvord i somaliskan.

hooyo, cunayaa

5. (2 p.) Ge exempel på två rotmorfem som kan vara både ett substantiv och ett verb.

orod, hees

6. (2 p.) Utgå från ett substantiv och lägg till en ändelse så att du får ett nytt substantiv som betecknar en person. Skriv båda orden.

dukaan → dukaanle

7. (2 p.) Utgå från ett verb och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar en person. Skriv båda orden.

bar → bare, tun → tumaal

8. (2 p.) Utgå från ett substantiv som betecknar en man och lägg till en ändelse så att du får ett nytt substantiv som betecknar en kvinna. Skriv båda orden.

macallin → macallimad

9. (2 p.) Utgå från ett verb och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar en handling. Skriv båda orden.

akhri → akhris

10. (2 p.) Utgå från något ord och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar ett föremål. Skriv båda orden.

fur → fure, xir → xirmo

11. (2 p.) Utgå från något ord och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar ett abstrakt begrepp. Skriv båda orden.

saaxiib → saaxiib(tin)nimo, gacal → gacaltooyo

12. (2 p.) Utgå från ett substantiv och lägg till en ändelse så att du får ett verb. Skriv båda orden.

biyo → biyoobaa, riyo → riyoodaa

13. (2 p.) Utgå från ett verb i konjugation 1 och lägg till ändelsen -i- så att du får ett nytt verb i konjugation 2 med en lite annorlunda betydelse. Skriv båda orden.

toos → toosi (toosaa → toosiyaa)

14. (2 p.) Utgå från ett adjektiv och lägg till ändelsen -ee- så att du får ett verb i konjugation 2. Skriv båda orden.

kulul → kululeeyaa

15. (2 p.) Utgå från ett verb i konjugation 1 och lägg till en ändelsen så att du får ett nytt verb i konjugation 3 med en lite annorlunda betydelse. Skriv båda orden.

qaad → qaado

16. (2 p.) Utgå från ett substantiv och lägg till ett prefix så att du får ett nytt substantiv. Skriv båda orden.

taliye → lataliye

17. (1 p.) Vad menas med ett "sammansatt" ord?

ordet innehåller två rot-morfem

18. (2 p.) Ge två exempel på sammansatta substantiv.

libaaxbadeed, biyodhac

19. (2 p.) Ge två exempel på sammansatta verb.

martiqaadaa, ruuxbaxaa

20. (10 p.) Dela upp följande ord i de ingående morfemen.

	Rot 1	Rot 2	(avlednings suffix)	(böjnings suffix)
dabjoogta	dab	joog		ta
lafdhabarleyda	laf	dhabar	ley	da
sannaddugsiyeed	sannad	dugsi	eed	
dembidhaafaa	dembi	dhaaf		aa
madaxweynaha	madax	weyn	e	ha

25. (2 p.) Varifrån kom traditionen att hellre skapa nya rent somaliska ord än att använda lånord?

Från de somaliska radioredaktionerna som började arbeta på 1940-talet och framåt

26. (2 p.) Nämn två typer av ordbildning som användes väldigt mycket för att skapa nya somaliska ord på 1970-talet?

sammansättning (särskilt sammansatta substantiv)

avledning (särskilt för att bilda abstrakta substantiv som verbalsubstantiv)

27. (3 p.) Ge ett exempel på synonymer där det ena ordet är helt somaliskt och det andra är ett lånord. Vilket språk kommer lånordet ifrån?

astaan, calaamad (arabiska)

28. (5 p.) Ge ett exempel på tre synonymer där det ena ordet är helt somaliskt och de andra två är lånord från olika språk. Vilka språk kommer lånorden ifrån?

toddobaad, sitimaan (italienska), usbuuc (arabiska), , wiig (engelska)

29. (2 p.) Varför lät myndigheterna på 1970-talet medvetet bli att formulera tydliga regler vissa delar av stavningen?

Man hoppades vinna större acceptans för språket om man lämnade viss frihet att använda stavning och ord som är typiska för olika regioner.

30. (2 p.) Nämn två olika detaljer i stavningen där man medvetet lät bli att ange fasta regler?

ay/ey dh/raw/ow

31. (3 p.) Vilka är de tre vanligaste källspråken för lånord i somaliskan?

arabiska, engelska, italienska

32. (3 p.) Ge ett exempel på lånord från vart och ett av dessa språk. Ange vilket ord som kommer från vilket språk.

wasiir (arab.), shukumaan (ital.), xafiis (eng.)

33. (2 p.) Ge ett exempel på ett lånord från något annat språk än de tre vanligaste. Vilket språk kommer ordet från?

rooti (hindi), jiko (swahili)

34. (2 p.) Vad är en "term"?

en term är ett ord som används inom ett visst område och där har en mycket exakt definition

35. (2 p.) Varför behövs termer i språk?

för att kunna uttrycka sig exakt och undvika missförstånd

36. (2 p.) Hur översätts ordet **magac** till svenskan som allmänt ord? Hur översätts det som term?

allmänt ord: namn, grammatisk term: substantiv

37. (4 p) Leta upp det ord som utgör det mest typiska exemplet på en term i de följande raderna som kommer från fyra olika läroböcker. **Gör en ring** runt det ord som du hittar i varje exempel. Markera **bara ett ord** i varje exempel.

hoor

magacyo

kisi, haraa, kowaad

horgale

Tema 11. Språkteknologi

1. En språkkorpus är en större mängd texter som samlats och organiserats i elektronisk form i en databas så att man enkelt kan söka i materialet med hjälp av en särskild programvara.
2. Obalans i en korpus innebär att texterna i korpusen inte har en tillräcklig spridning över olika typer av texter, från olika tidsperioder eller från olika regioner etc. Innehållet är alltför ensidigt.
3. Det är absolut nödvändig att ge information om texternas ursprung. En sådan källhänvisning bör som regel innehålla titeln på texten (eller boken), författarens namn, orten där den publicerades, året då den publicerades. Om texten finns på webben bör man också ge en länk till originaltexten.
4. Antalet *token* är **34** eftersom man även brukar räkna skiljetecknen. Om man inte räknar skiljetecknen blir det bara **30** löpord.

1)	.	18)	dugsiga
2)	.	19)	dugsiga
3)	.	20)	Dugsiyo
4)	?	21)	geedo
5)	ardaydu	22)	Ka
6)	Ardaydu	23)	ka
7)	ardaydu	24)	ka
8)	ay	25)	kale
9)	ay	26)	khudradda
10)	ay	27)	leeyihiin
11)	ay	28)	Maxaa
12)	badani	29)	oo
13)	beeraan	30)	qabanayaan
14)	beeraan	31)	shaqaynta
15)	beero	32)	waxa
16)	beerta	33)	waxa
17)	dhexdiisa	34)	Waxa

Antalet *typer* är **24** när man även räknar skiljetecknen och samtidigt räknar stavning med stor och liten bokstav som olika typer. Om man inte räknar skiljetecknen blir det bara **22** typord, och om man inte bryr sig om skillnaden mellan stor och liten bokstav blir det bara **19** typord.

1)	.	13)	geedo
2)	?	14)	Ka
3)	ardaydu	15)	ka
4)	Ardaydu	16)	kale
5)	ay	17)	khudradda
6)	badani	18)	leeyihiin
7)	beeraan	19)	Maxaa
8)	beero	20)	oo
9)	beerta	21)	qabanayaan
10)	dhexdiisa	22)	shaqaynta
11)	dugsiga	23)	waxa
12)	Dugsiyo	24)	Waxa

Antalet *lemman* är **17**. Man brukar räkna varje ordklass som ett eget lemma, så verbet **beeraan** och substantivet **beero**, **beerta** hör inte till samma lemma.

- 1) ardaydu
- 2) ay
- 3) badani
- 4) **beeraan** (fal)
- 5) **beero, beerta** (magac)
- 6) dhexdiisa
- 7) dugsiga, dugsiyo
- 8) geedo
- 9) ka
- 10) kale
- 11) khudradda
- 12) leeyihiin
- 13) maxaa
- 14) oo
- 15) qabanayaan
- 16) shaqaynta
- 17) waxa

11.2 Fler frågor

1. Hur många token, typer och lemman finns i följande meningar? Räkna även skiljetecknen.

	Token	Typer	Lemma
Mening 1	9	8	8
Mening 2	13	12	11
Mening 3			

Tamarta waxa aynu ka helnaa cuntada aynu cunno .

Xayawaannada qaar waxa ay dilaan xayawaanno kale si ay cunto uga dhigtaan .

Jirjirrooluhu waxa uu leeyahay carrab dheer oo dheg-dheg leh.

2. Vilken information finns i Korp/HaBiT om texternas ursprung?

3. Hur stora är Korp/HaBiT? Var hittar man den informationen?

Korp 19 milj. token, Habit 79 milj. token

4. Hur är de båda korpusarna organiserade? Finns det delkorpusar? Vilka/hur många är de?

Korp har delar, Habit är inte indelad i underkorpusar

5. Vad finns det för skillnader mellan Korp och HaBiT?

HaBiT: automatiskt insamlad, alla texter kommer internet, (vardaliga)

Korp: manuellt insamlad, de flesta texter är redigerade texter, (seriösa)

6. Från vilken tidsperiod kommer texterna i Korp och HaBiT?

Korp anger publiceringsår för varje text.

HaBiT anger 2016 som datum för insamlingen från internet.

7. Vad kan man använda de somaliska korpusarna till?

Frekvens: Hur vanligt är ett ord (i jämförelse med en annan synonym)

Stavning.

Böjning.

Betydelse: ta reda på vad ett okänt ord betyder

Kombinationer av ord

Hur språket utvecklas, förändras.

Tema 12. Olika somaliska korpusar

12.1 Korp

Hur stor är delkorpussen som innehåller skolböcker?
1.255.488 token

Från vilka år kommer skolböckerna?
1971-2018

Vilken är den största delkorpussen i Korp?
Warar

Från vilka år kommer de texterna?
2001-2017

12.2 De vanligaste orden

Jämför de 15 vanligaste orden i Korp, Habit och An Crúbadán.
Vilka likheter och skillnader kan man se?

Korp	HaBiT	An Crúbadán
oo 141219	oo 2,130,200	bo 39036
iyo 95372	ka 1,808,365	ka 29663
ku 93691	ay 1,470,184	ku 24743
ka 92600	ku 1,445,719	iyo 24550
u 75171	iyo 1,248,166	ay 20215
ah 70814	ee 1,210,830	ee 19765
ay 60284	ah 1,062,164	u 19109
ee 53914	u 1,041,418	ah 18866
la 53105	in 1,037,431	in 15787
in 50452	ayaa 985,020	uu 14155
soo 46234	uu 950,971	soo 13682
uu 42717	soo 794,868	la 13672
waa 42151	la 720,451	ayaa 10995
) 36052	lagu 397,822	aan 7263
ayaa 30704	ugu 365,182	waa 7160
(28971		
aan 27089		

Det är ungefär samma ord i alla tre korpusarna. Alla orden är grammatiska funktionsord. Det finns inga substantiv eller adjektiv, och bara ett enda verb: ah.

12.3 Betydelse

kuuli

i Korp, markera **förled**

i HaBiT, skriv: **kuuli**.*

12.4 Bøjning

Vilken är den vanligaste pluralformen av

abti oday maroodi

i Korp: markera **förled**, sök efter

abti oday maroodi

Klicka på **Statistik**.

Vanligast är abtiyaal, odayaal, maroodiyo

i HaBiT: välj **Word**, sök efter
abti.* oday.* maroodi.*

Klicka på **Node forms**

Vanligast är abtiyaal, odayaal, maroodiyaal

12.5 Stor eller liten bokstav?

jimce, abriil, jiilaal, soomaali

Vanligast är Jimce, Abriil, jiilaal, Soomaali

Tema 13

13.6 Stavning

Vilken är den vanligaste stavningen av

sebtember, telefon, tilifishan, diyaarad/dayaarad/dayuurad

i HaBiT välj **phrase** och sök: s.*bt.*b.*r t.*l.*f.*n.*
t.*l.*f.*sh.*n.* d.*y.*rad.*

klicka sedan på **Node forms**

**Vanligast är Sebtember, telefoon(ka), telefishan(ka),
diyaarad(da)**

i Korp välj **Avancerad** och sök "s.*bt.*mb.*r" %C
"t.*l.*f.*n.*" %C

klicka sedan på **Statistik**

**Vanligast är ??? , telefoon(ka), telefishan(ka),
diyaarad(da)**

13.7 Ordkompisar

Vilka är de fem vanligaste substantiven som förekommer före:
wanaagsan, fiican, wacan, suubban, toolmoon
Vilket av adjektiven är vanligast?

i HaBiT välj **phrase**, sök: .* wanaagsan

.* fiican

.* fiican

.* suubban

.* toolmoon

Klicka sedan på **Node forms**.

si(da), meel, wax, rajo, xiriir **wanaagsan**

si(da), meel, wax, rajo, shaqo **fiican**

si(da), daawasho, nasiib, guul, shaqo **wacan**

dhaqan(ka), diin(ta), anshaxa, nebi(ga), dad(ka) **suubban**

codka, si, taariikh, siyaasad, qoraalka, maamulka **toolmoon**

I Korp välj **Utökad...**

si(da), wax(a), xidhiidh, meel, nin **wanaagsan**

si(da), meel, aqoon, wax(a), tusaale **fiican**

si(da), meher, meel, shaqo, aroos **wacan**

caadooyinka, nin, dhaqanka, akhlaaqda, maamulka **suubban**

si **toolmoon**

13.8

Eftersom Korp har vuxit lite under det senaste året så har siffror blivit lite större än de siffror som redovisas här nedan...

ABSOLUT ANTAL	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
weyn	16 795	21 598	911
wayn	2 478	19 325	51
kubbad	198	1 174	84
kubad	415	2 738	8
kubbadda	310	659	150
kubbada	94	1 727	21
kubadda	2 287	13 089	7
kubada	437	8 097	10
PMW	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
weyn	889,9	818,08	1057,8
wayn	131,3	242,35	59,2
kubbad	10,5	14,72	97,5
kubad	22,0	34,34	9,3
kubbadda	16,4	8,26	174,2
kubbada	5,0	21,66	24,4
kubadda	121,2	164,14	8,1
kubada	23,2	101,54	11,6

%	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
weyn	87%	53%	95%
wayn	13%	47%	5%
kubbad	32%	30%	91%
kubad	68%	70%	9%
kubbadda	10%	3%	80%
kubbada	3%	7%	11%
kubadda	73%	56%	4%
kubada	14%	34%	5%

I Somali Web Corpus är weyn och wayn ungefär lika vanliga, men i Korp dominerar weyn tydligt, i synnerhet i skolböckerna. Detta beror troligen på att Korp innehåller mycket böcker och tidningar som granskats av personer som är vana att skriva.

När det gäller kubbad är roten med två bb klart vanligast i skolböckerna, men inte i någon av korpusarna som helhet.

I bestämd artikel dominerar dock skrivningen med två dd i båda korpusarna och formen med bb och dd dominerar stort i skolböckerna.

2.

PMW	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
Jiilaal	4,7	0,80	16,3
jiilaal	3,1	1,42	10,4
Sabti	6,6	14,65	59,2
sabti	3,8	4,73	7,0
Soomaali	129,3	246,95	113,8
soomaali	15,9	40,97	8,1
Diseembar	3,2	1,47	5,8
diseembar	0,7	0,13	0
%	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
Jiilaal	60%	36%	61%
jiilaal	40%	64%	39%
Sabti	63%	76%	89%
sabti	37%	24%	11%
Soomaali	89%	86%	93%
soomaali	11%	14%	7%
Diseembar	82%	92%	100%
diseembar	18%	8%	0%

13.9 Fler korpussökningar

Svar baserad på Korp 8 januari 2022. För äldre svar se nedan.

1. Stora bokstäver

pwm= per million words	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
abriil	0,28	1,5	0,7
Abriil	13,76	6,8	37,4

2. Ändelser

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
noocac	0	0	0
noocaca	0,01	0	0
noocyo	7,86	25,8	60,1
noocyada	15,76	49,4	252,9

3. Stavning

HaBiT: telefoon 549, taleefan 182, tilifoon 86

Korp: telefoon (336), taleefan (65), tilifoon 38

4. Stora bokstäver

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
jiilaal	1,42 64%	4,9	10,6 36%
Jiilaal	0,8 36%	3,6	19,1 64%

5. Ändelser

	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
abtiyo	5	3	
abtiyada	0	0	
abtiyaal	31	5	
abtiyaalka	0	0	
abtiyaasha	3	1	

6. Stora bokstäver

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
K~koonfur	149,04 76%	95,5 94%	76,3 91%
K~koofur	45,85 24%	6,3 6%	7,1 9%

Denna fråga kan inte undersökas på ett meningsfullt sätt eftersom det finns väldigt många geografiska egennamn i korpussen och de måste ju skrivas med stor bokstav.

7. Stavning

Vilka är de tre vanligaste sätten att stava det somaliska ordet för december?

HaBiT: Diseembar, Disembar, Diisambar

Korp: Diisambar, Diseembar, Diisembar

Korp Skola: Diisembar, Diisambar, Diisember

8. Ändelser

	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
akhrisaa /-say	12 / 50	/ 7	
akhridaa /-day	23 / 89	/ 60	
akhriyi	201	201	
akhrin	308	129	

13.9 Somaliska korpusar

Gamla lösningar som bygger på en äldre (midre) version av Korp.

1. Stora bokstäver

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
abriil	0,28 (22)	1,3 (26)	0,8 (1)
Abriil	13,76 (1097)	6,7 (129)	38,2 (48)

2. Ändelser

Puglielli och Mansuurs ordbok (2012):

nooc m.l (-cac, m.l/-cyo, m.dh) Qayb wax ka mid ah oo leh tilmaamo u gaar ah; cayn; namuun.

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
noocac	—	—	—
noocaca	0,01 (1)	—	—
noocyo	7,32 (584)	24,3 (468)	49,4 (62)
noocyada	12,63 (1007)	33,8 (653)	139,4 (175)

3. Stavning av t.*l.*f.*n

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
-----	-------	------	-------------------------

telefoon	4,90 (391)	13,3 (256)	0,8 (1)
taleefan	1,72 (137)	2,3 (44)	
tilifoon	1,02 (81)	1,9 (36)	
telifoon			7,2 (9)
taleefoon			5,6 (7)

4. Stora bokstäver

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
jiilaal	1,42	4,8 (93)	11,2 (14)
Jiilaal	0,80	3,6 (70)	19,9 (25)

5. Ändelser

Puglielli och Mansuurs ordbok (2012):

abti m.l (-iyaal, m.l/dh, (-iyo), m.dh) 1. Haweeney carruurta ay dhashay waxa uu walaalkeed u yahay. 2. u.j. abtiyow! 3. u.j. wiilka aan abtiga u ahayow!; gabadha aan abtiga u ahayey!

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
abtiyo	0,06 (5)	0,1 (1)	—
abtiyada	—	0,1 (1)	—
abtiyadii	0,10 (8)	0,3 (5)	0,8 (1)
abtiyaal	0,39 (31)	0,2 (4)	—

abtiyaalka	—	—	—
abtiyaasha	0,04 (3)	—	—
abtiyaashii	0,26 (21)	0,6 (11)	—

6. Stavning av D.*s.*mb.*r

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
Diisembar		1,8 (35)	16,7 (21)
Diisember			11,9 (15)
Diisambar	1,00 (80)	8, (154)	11,9 (15)
Diseembar	1,47 (117)	3,3 (63)	6,4 (8)
Disembar	1,29 (103)		
Diseember	0,69 (55)		

7. Stora bokstäver

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
koonfur	28,09 (2240)	26,9 (520)	53,4 (67)
Koonfur	120,41 (9602)	69,9 (1349)	28,7 (36)
koofur	10,38 (828)	3,0 (57)	4,0 (5)
Koofur	35,35 (2819)	3,5 (67)	4,0 (5)

8. Ändelser

Puglielli och Mansuurs ordbok (2012):

akhri f[□]g1/2 (-iyay, -iday/-isay; -iyi) Erayo ama weedho qoran daalacasho ama kor ugu dhawaaqid.

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
akhrisaa	0,15 (12)	0,1 (2)	—
akhridaa	0,29 (23)	1,0 (19)	4,8 (6)
akhriyi	2,52 (201)	9,7 (187)	43,0 (54)
akhrin	3,86 (308)	5,9 (114)	43,0 (54)

9. Stavning av k.*mb.*y.*t.*r

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
kumbiyuutar	0,40 (32)	0,1 (2)	—
kombiyuutar	0,34 (27)	0,8 (15)	—
kombuyuutar	0,26 (21)	1,2 (23)	2,4 (3)
kombayuutar	—	0,5 (9)	7,2 (9)
kumbuyuutar	0,08 (6)	2,1 (41)	—

Tema 14. Att arbeta med Korp / HaBiT

SOL 14

Eftersom korpusarna har vuxit så har siffrorna förändrats något uppåt.

1. En elektronisk språkkorpus är en (vanligtvis stor) samling texter som finns lagrade i en databas för att möjliggöra snabba sökningar.

2. I Google eller Bing är det svårt att göra en exakt sökning på en viss stavning eftersom sökmotorerna är "hjälpamma" och hittar sådant som de tror att man söker efter.

Man vet inte om alla träffar är på det språk som man är intresserad av.

Man vet inte vilken typ av text träffarna kommer ifrån.

Vissa exempel upprepas många gånger på olika platser på internet.

Man kan inte söka på början av ett ord eller slutet av ett ord.

Man kan inte söka bara efter ord som börjar med stor eller liten bokstav.

Kort sagt kan man inte lita på sökresultatet på samma sätt som när man söker i en korpus.

3. Frekvensen av **waxa(a) uu** och olika möjliga sammandragningar.

Form	Antal träffar	De två största källorna (relativ frekvens)
waxaa uu	1 730	Radio Muqdisho, Cilmiga Deegaanka 2012 Itoobiya
waxa uu	35 195	Af-Soomaali 2010 Somaliland, Af-Soomaali 2001 Soomaaliya
waxuu	826	Warbixin ku saabsan Iswiidhan, Cilmiga Deegaanka 2012 Itoobiya
waxu	56	Wardheer News, Cilmiga Deegaanka 2012 Itoobiya
wuxu	3 417	Af-Soomaali 1993-94, Saynis 1972-77
wuxuu	44 301	Kitaabka Quduuska ah, Qoraallo 1956-70

Slutsatser:

Waxa uu, wuxuu kan rekommenderas som två de två överlägset vanligaste varianterna.

Waxaa uu, waxuu, waxu, wuxu är betydligt mindre vanliga. I synnerhet **waxu, wuxu** är väldigt ovanliga.

4. De tio vanligaste orden enligt Korp.

	Somali Korp		Svenska Korp	
1	oo	141 219	att	276 503 743 ¹
2	iyoo	95 372	och	242 547 639
3	ku	93 691	är	222 834 873
4	ka	92 600	det	196 337 088
5	u	75 171	i	182 570 006
6	ah	70 814	jag	160 378 555
7	ay	60 284	på	159 060 570
8	ee	53 914	inte	142 783 695
9	la	53 105	en	131 937 303
10	in	50 452	som	115 045 103

¹ *att* finns två gånger i listan: 156 565 282 + 119938461.

Båda listorna innehåller bara grammatiska funktionsord, många prepositioner, konjunktioner och pronomen

I båda listorna finns bara ett verb: **ah, är**.

Somaliskans vanligaste ord är **oo**. Detta ord inleder många relativa bisatser, men det har även flera andra funktioner.

Svenskans vanligaste ord är **att**. Även detta ord har flera olika funktioner. Det inleder bisatser, men står också ofta framför infinitivformen.

5.

Rot med kort vokal			Rot med lång vokal		
Rot	best. pl. -alk-(a)	best. pl. -ash-(a)	Rot	best. pl. -alk-(a)	best. pl. -ash-(a)

dal	dalalk- 5 064	dalash- 0	baal	baalalk- 10	baalash- 166
dhul	dhulalk- 184	dhulash- 0	biil	biilalk- 5	biilash- 59
dil	dilalk- 312	dilash- 0	bool	boolalk- 0	boolash- 3
fal	falalk- 1 129	falash- 0	buul	buulalk- 2	buulash- 55
gal	galalk- 18	galash- 0	ceel	ceelalk- 6	ceelash- 545
nal	nalalk- 44	nalash- 0	fool	foolalk- 0	foolash- 15
qol	qolalk- 163	qolash- 0	geel	geelalk- 0	geelash- 25
sal	salalk- 7	salash- 0	gool	goolalk- 9	goolash- 209
shil	shilalk- 183	shilash- 0	hool	hoolalk- 22	hoolash- 0
xil	xilalk- 448	xilash- 0	jeel	jeelalk- 8	jeelash- 160
			jiil	jiilalk- ¹ 41	jiilash- 36
			lool	loolalk- 6	loolash- 9
			suul	suulalk- 0	suulash- 8
			weel	weelalk- 8	weelash- 170
			wiil	wiilalk- 0	wiilash- 1 409
			yool	yoolalk- 5	yoolash- 1

¹ Här finns det nog risk att det finns en del förekomster av Jiilaalk- som har stavats med kort -a-.

Slutsatser

Om vokalen i roten är kort används alltid bestämd form på **-alka**.
Om vokalen i roten är lång används vanligtvis bestämd form på **-asha**.